

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2021

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΠΙΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ

INZEB
INITIALISING ENERGY BALANCE
TOWARDS ZERO

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΕΛΛΑΔΑ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΠΙΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2021

ΙΔΡΥΜΑ ΧΑΪΝΡΙΧ ΜΠΕΛ,
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Ελλάδα
Αριστοτέλους 3,
54624 Θεσσαλονίκη, Ελλάδα
T +30 2310 282829, F +30 2310 282832
E info@gr.boell.org, N www.gr.boell.org

INZEB – ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΤΙΡΙΩΝ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ
Λεωφόρος Μεσογείων 507,
153 43 Αγία Παρασκευή, Αθήνα
T +30 210 6394608
E inzeb@inzeb.org, N www.inzeb.org

Υπεύθυνος έκδοσης:

Μιχάλης Γουδής

1^η ΕΚΔΟΣΗ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2021
ISBN: 978-618-5580-02-5 [Heinrich Böll Stiftung]
ISBN: 978-618-85369-0-6 [INZEB]

Επιμέλεια:

Κυριακή Μεταξά, Αρχιτέκτων Μηχανικός MSc, Υπεύθυνη προγραμμάτων, Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Θεσσαλονίκη Ελλάδα

Μετάφραση:

Χριστίνα Γρηγοράκου

Σχεδιασμός / Layout:

Χριστόφορος Αδάμ, artdirector

Διατίθεται ηλεκτρονικά στο www.gr.boell.org και στο www.inzeb.org
Για παραγγελίες απευθυνθείτε στα:
info@gr.boell.org και inzeb@inzeb.org

Συγγραφή κειμένων:

- **Αλίκη Κοροβέση**, Γεν. Διευθύντρια INZEB [Εισαγωγή, Κεφ. 3 (3.1, 3.3, 3.4, 3.5), Επίλογος, Παραρτήματα I & II]
- **Απόστολος Αρσενόπουλος**, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Μηχανικός Υπολογιστών, υ. Διδάκτορας ΕΜΠ [Κεφ. 3 (3.2), Επίλογος]
- **Ελευθερία Τουλουπάκη**, Αρχιτέκτων Μηχανικός MSc, υ. Διδάκτορας ΑΠΘ, Επιστημονική συνεργάτης INZEB [Παράρτημα I]
- **Κυριακή Μεταξά**, Αρχιτέκτων Μηχανικός MSc, Υπεύθυνη προγραμμάτων Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα [Παράρτημα I]
- **Παναγιώτα Ψαλτά**, Υποστήριξη διαχείρισης και ανάπτυξης προγραμμάτων INZEB [Παράρτημα II]

Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν κείμενο δεν εκφράζουν κατ' ανάγκην την άποψη του εκδότη.

**Η έρευνα πραγματοποιήθηκε ανώνυμα και κα-
νένα προσωπικό ή/και ευαίσθητο στοιχείο δεν
έχει καταγραφεί.**

Το έργο αυτό, με εκδότη το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας και το INZEB διατίθεται με την άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική Χρήση – Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-SA 4.0).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	8
3.1 ΠΡΟΦΙΛ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	8
3.2 ΤΕΧΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	11
3.3 ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ	18
3.4 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΛΥΣΗ	23
3.5 ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	27
4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	32
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	33
I. Εθνικές πολιτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου	33
II. Ευρωπαϊκά προγράμματα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας με επίκεντρο τον καταναλωτή	42

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ενεργειακή φτώχεια αναγνωρίζεται, πλέον, σε παγκόσμιο επίπεδο ως ένα κοινωνικό πρόβλημα με αυξανόμενη σημασία και σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία πολλών εκατομμυρίων πολιτών. Στην Ευρώπη, το φαινόμενο της ενεργειακής φτώχειας επιδεινώνεται τα τελευταία χρόνια ακόμα και στις οικονομικά εύρωστες χώρες, ενώ στην Ελλάδα εξελίσσεται σε χρονίζουσα κοινωνική πρόκληση. Οι επιπτώσεις του φαινομένου στο περιβάλλον και την υγεία των πολιτών γίνονται αντιληπτές, πλέον, και σε μικρότερες πόλεις της ελληνικής περιφέρειας με την εμφάνιση της αιθαλομίχλης στον Βόλο τα τελευταία χρόνια να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η ένταση του φαινομένου, μάλιστα, ώθησε επανειλημμένως την Περιφέρεια Μαγνησίας να εκδώσει συστάσεις, τόσο προς ευπαθείς ομάδες, όσο και τον γενικότερο πληθυσμό, για τον περιορισμό της σωματικής δραστηριότητας και παραμονής σε εξωτερικό χώρο τις απογευματινές και βραδινές ώρες. Αξιοσημείωτο είναι πως στην ανακοίνωσή της επισημαίνει την απαγόρευση καύσης ακατάλληλων υλικών στα τζάκια και τις σόμπες¹.

Επιπλέον, έρευνες αποτυπώνουν τον αρνητικό αντίκτυπο της πανδημίας της Covid-19. Η αύξηση του χρόνου τον οποίο περνάμε εντός των κατοικιών μας, που στην πλειονότητά τους είναι χαμηλής ενεργειακής απόδοσης, συνεπάγεται αυξημένες απαιτήσεις σε ενέργεια. Παράλληλα, οι επιπτώσεις των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας στην οικονομία, οι αλλαγές στην εργασιακή κατάσταση μερίδας πολιτών και η συνακόλουθη συρρίκνωση του εισοδήματός τους, επηρεάζουν την κατανάλωση ενέργειας των νοικοκυριών. Έρευνα του Μετσόβιου Πολυτεχνείου² για την επίδραση των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας στην ενεργειακή κατανάλωση των νοικοκυριών στο Μέτσοβο, για παράδειγμα, κατέδειξε πως τα νοικοκυριά χαμηλότερης εισοδηματικής κλάσης μείωσαν ακόμα περισσότερο την κατανάλωση ενέργειας, ενώ αυτά των υψηλότερων εισοδηματικών κλάσεων την αύξησαν. Συνδυαστικά, η μείωση του εισοδήματος και η αύξηση των ενεργειακών δαπανών (ή ο περαιτέρω περιορισμός της χρήσης ενέργειας) επιδείνωσαν το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας.

Η υγειονομική κρίση της Covid-19, λοιπόν, ανέδειξε την πρόσβαση στην ενέργεια ως προϋπόθεση της διασφάλισης ελάχιστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης. Την τρέχουσα περίοδο, μάλιστα, αρκετές κυβερνήσεις παγκοσμίως, υιοθετούν έκτακτα μέτρα για την προστασία των ευάλωτων πολιτών³ (π.χ. απαγόρευση αποσύνδεσης, παράταση προθεσμίας αποπληρωμής

¹ Επιβαρυνμένη η ατμόσφαιρα κυρίως τις νυχτερινές ώρες – Συστάσεις από Περιφέρεια Θεσσαλίας, 13.11.2021, Ιστοσελίδα ΕΡΤ Βόλος. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/Qxizvfq>

² Δαμίγος Δ., Μπαλάσκας Τ., Η επίδραση των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας στην ενεργειακή κατανάλωση των νοικοκυριών, 1^ο Διαδικτυακό Συνέδριο για την Ενεργειακή Φτώχεια, 19.11.2021. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/exiQJqc>

³ Hesselman M., Varo A., Guyet R., Thomson H., 'Global Map of COVID-19 Household Energy Services Relief Measures', 2020. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/AxiVdLN>

κ.λπ.). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δε, η συζήτηση για το «Δικαίωμα στην Ενέργεια» (RighttoEnergy)⁴ είχε ξεκινήσει προτού ακόμα ξεσπάσει η πανδημία. Παράλληλα, η ανάληψη επιπλέον ρόλων εκ μέρους των πολιτών-καταναλωτών/τριών προωθείται στο πλαίσιο της ενεργειακής μετάβασης και του οράματος για μια οικονομία μηδενικών εκπομπών ρύπων.

Μέσα από τις εκδόσεις μας γύρω από την ενεργειακή φτώχεια (2017, 2019) και τον οδηγό «Χτίζοντας ενεργειακές κοινότητες στην Ελλάδα», και σε συνεργασία με ένα ευρύ φάσμα φορέων, επιδιώκουμε την ανάδειξη του κεντρικού ρόλου των πολιτών στην καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας, μέσω κοινωνικά καινοτόμων πολιτικών, υπό το πρίσμα μια ολιστικής εθνικής στρατηγικής η οποία θα απαντά σε πολλαπλές προκλήσεις. Θέλοντας να ιχνηλατήσουμε το επίπεδο ευαισθητοποίησης των πολιτών για την ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα, διεξήγαμε κατά τα έτη 2018-2019 και 2020, σε συνεργασία με το INZEB – Ινστιτούτο Κτιρίων Μηδενικής Ενεργειακής Κατανάλωσης, την ομώνυμη έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται στην παρούσα την έκθεση. Η έρευνα φιλοδοξεί να αποτυπώσει πόσα γνωρίζουν οι Έλληνες και οι Ελληνίδες για το φαινόμενο, ποιες λύσεις προκρίνουν για την καταπολέμησή του, αλλά και πώς αντιλαμβάνονται τον δικό τους ρόλο στη μάχη κατά της ενεργειακής φτώχειας.

Τα αποτελέσματα της έκθεσης πλαισιώνονται από μια συνοπτική παρουσίαση των υφιστάμενων πολιτικών οι οποίες συμβάλλουν στον μετριασμό του φαινομένου σε εθνικό επίπεδο, όπως, επίσης, και από ενδιαφέροντα παραδείγματα από την Ευρώπη τα οποία θέτουν, έμπρακτα, τον καταναλωτή του μέλλοντος στο επίκεντρο της λύσης. Ευελπιστούμε, με αυτόν τον τρόπο, να συμβάλουμε όχι μόνο στην περαιτέρω έρευνα και την κατανόηση του φαινομένου της ενεργειακής φτώχειας, αλλά και να συνεισφέρουμε στη χάραξη συγκεκριμένων πολιτικών, οι οποίες θα αντιμετωπίζουν μια και καλή την πρόκληση αυτή απαντώντας, ταυτόχρονα, στις ανάγκες των ίδιων των πολιτών που τη βιώνουν ή κινδυνεύουν από αυτή.

Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, Γραφείο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα

Κυριακή Μεταξά

Υπεύθυνη Προγράμματος Οικολογίας

⁴ Cornelis M., A right to energy or energy rights?, Ιστοσελίδα Right to Energy Coalition, 26.06.2019. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/Axko6MD>

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

57 εκατομμύρια άνθρωποι⁵ δεν μπορούν να διατηρήσουν τα σπίτια τους ζεστά κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ενώ 104 εκατομμύρια άνθρωποι δεν μπορούν να διατηρήσουν τα σπίτια τους δροσερά κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Επιπλέον, 52 εκατομμύρια άνθρωποι καθυστερούν συστηματικά την πληρωμή των λογαριασμών τους για υπηρεσίες ενέργειας. Τα πρόσφατα αυτά δεδομένα, όπως παρουσιάστηκαν από το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Ενεργειακή Φτώχεια, αποδεικνύουν την ένταση του φαινομένου της ενεργειακής φτώχειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε ότι αφορά στην Ελλάδα, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για την Ενεργειακή Φτώχεια⁶, η χώρα μας παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά ενεργειακής φτώχειας. Συγκεκριμένα, παρατηρείται καθυστέρηση στην αποπληρωμή των λογαριασμών για ενεργειακές υπηρεσίες σε ποσοστό 33,7%, ενώ ποσοστό 22,7% των πολιτών δηλώνει αδυναμία διατήρησης ιδανικής θερμοκρασίας εντός της κατοικίας τους. Ως ενεργειακή φτώχεια ή ένδεια, χαρακτηρίζεται ο αποκλεισμός ή η ανεπαρκής πρόσβαση των νοικοκυριών σε υπηρεσίες ενέργειας. Ωστόσο, δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ μόνο λίγες είναι οι χώρες Κράτη-Μέλη οι οποίες έχουν δημοσιοποιήσει εθνικούς ορισμούς. Επιπλέον, οι πολίτες-θύματα αυτού του φαινομένου και των επιπτώσεων που επιφέρει στην καθημερινότητα, στην υγεία των πολιτών, στο περιβάλλον, γνωρίζουν λίγα τόσο για το ίδιο το φαινόμενο όσο και τις διαθέσιμες λύσεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευτεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας και να προστατεύσει τους ευάλωτους καταναλωτές. Η δέσμευση αυτή αποτυπώνεται ως πολιτική προτεραιότητα στη δέσμη μέτρων Καθαρή Ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους, η οποία εγκρίθηκε το 2019⁷. Η ΕΕ ζητά από τα Κράτη Μέλη να ενεργούν κατάλληλα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας όπου αυτή εντοπίζεται. Επιπλέον, οι χώρες της ΕΕ υποχρεούνται να εκτιμήσουν τον αριθμό των νοικοκυριών που βρίσκονται σε ενεργειακή φτώχεια και θα πρέπει να καθορίσουν και να δημοσιεύσουν κριτήρια στα οποία βασίζεται αυτή η αξιολόγηση⁸.

⁵ Energy Poverty Observatory. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/zUQo34K>

⁶ Bouzarovski S, Thomson H, Cornelis M, Varo A and Guyet R, Towards an inclusive energy transition in the European Union: Confronting energy poverty amidst a global crisis, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-19635-8, doi: 10.2833/103649, EU Energy Poverty Observatory. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/4Pg9Izy>

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Clean energy for all Europeans package completed: good for consumers, good for growth and jobs, and good for the planet, Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/FUQdqB5>

⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Energy Poverty, Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/DUQddDm>

ΕΚΔΟΣΗ

Ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα 2.0
Πολιτικές εξελίξεις και προτάσεις κοινωνικής καινοτομίας
για την αντιμετώπιση της.

Η ενεργειακή φτώχεια βρίσκεται στο επίκεντρο και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (EU Green Deal)⁹, μέσω της οποίας η ΕΕ ανακοινώνει πως θα διασφαλίσει ότι υπάρχουν ευκαιρίες για όλους, στηρίζοντας τους ευάλωτους πολίτες για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων και της ενεργειακής φτώχειας. Μέσω της στρατηγικής Κύμα Ανακαίνισης (Renovation Wave)¹⁰ που προωθεί την αύξηση των ανακαινίσεων των κτιρίων, η ΕΕ στοχεύει να ενισχύσει την υγεία και την ευημερία των ευάλωτων ατόμων, μειώνοντας παράλληλα τους λογαριασμούς ενέργειας. Αναφορές στο φαινόμενο της ενεργειακής φτώχειας υπάρχουν και στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, συγκεκριμένα στον Άξονα 1.2: Ενεργειακή αναβάθμιση του κτιριακού αποθέματος της χώρας και χωροταξική μεταρρύθμιση. Η προτεινόμενη μεταρρύθμιση στοχεύει στην αντιμετώπιση του φαινομένου και προωθεί το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ενεργειακής Φτώχειας¹¹.

Η έρευνα «**Επίγνωση των Πολιτών στην Ελλάδα σε σχέση με την Ενεργειακή Φτώχεια**» πραγματοποιήθηκε από το INZEB σε συνεργασία με το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας σε δύο φάσεις, το 2018-2019 και το 2020 με τη συμμετοχή συνολικά 1.092 νοικοκυριών απ' όλη την Ελλάδα.

Στόχος της έρευνας, μέρος των αποτελεσμάτων της οποίας παρουσιάστηκαν στην έκδοση του Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ Ελλάδας «Ενεργειακή Φτώχεια στην Ελλάδα 2.0: Πολιτικές εξελίξεις και προτάσεις καινοτομίας για την αντιμετώπιση της» σε συνεργασία με το INZEB και το Πολυτεχνείο Κρήτης, ήταν να αναγνωρισθεί ο βαθμός επίγνωσης των πολιτών που διαμένουν στην Ελλάδα σε σχέση με το φαινόμενο, να καταγραφεί η άποψή τους σε διάφορα θέματα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με τις επιπτώσεις που επιφέρει το φαινόμενο σε πολλούς τομείς, όπως η υγεία των πολιτών, το περιβάλλον, και η καθημερινότητα εν γένει. Επιπλέον, καταγράφει τη διάθεση και την πρόθεση των συμμετεχόντων/ουσών να μάθουν περισσότερα τόσο για το φαινόμενο όσο και για τους τρόπους αντιμετώπισής του.

⁹ Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (2019): Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/CUQi1aa>

¹⁰ RenovationWave (2020). Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/kUQiDB2>

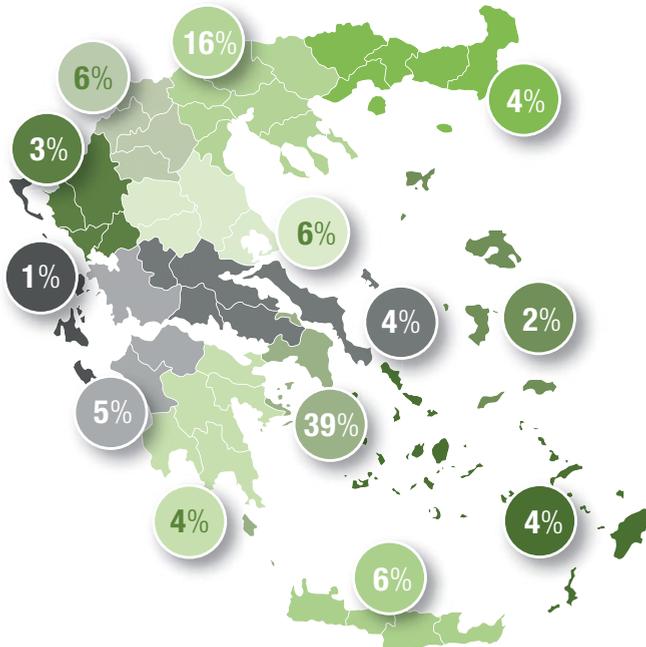
¹¹ Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. <https://cutt.ly/wUQinip>

3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. ΠΡΟΦΙΛ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Στην έρευνα για το βαθμό επίγνωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών σε σχέση με την ενεργειακή φτώχεια, συμμετείχαν 691 νοικοκυριά από όλη την Ελλάδα μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων αλλά και διαδικτυακά (2018-2019), ενώ επιπλέον 401 νοικοκυριά συμμετείχαν το 2020 μέσω διαδικτυακής έρευνας. Κατά την καταγραφή των απαντήσεων ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε ώστε το πλήθος των συμμετεχόντων πολιτών από την κάθε Περιφέρεια της Ελλάδας (διάγραμμα 1) να ακολουθεί, όσο είναι εφικτό, το ποσοστό της πληθυσμιακής κατανομής στη χώρα.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΦΥΛΟ

ΦΥΛΟ

Άνδρες	50.4%
Γυναίκες	49.6%

ΗΛΙΚΙΑ

18-24	5.0%
25-34	18.9%
35-44	29.4%
44-54	20.8%
55-64	16.9%
65-74	8.0%
75+	1.0%

ΠΑΙΔΙΑ

Χωρίς παιδιά	59.3%
1 παιδί	16.9%
2 παιδιά	17.6%
3 παιδιά	3.2%
4+ παιδιά	1.6%
Δεν απαντώ	1.4%

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Έγγαμοι-σε σχέση που ζουν μαζί	64.2%
Μη παντρεμένοι - που ζούνε μόνοι τους	21.6%
Άλλα, όπως συγκατοίκηση, συγκατοίκηση με γονείς	14.2%

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Λύκειο	18.2%
Πανεπιστήμιο (συμπ. μεταπτυχιακό & διδακτορικό)	61.3%
Κολλέγιο (ΙΕΚ ή παρόμοιο)	13.0%
Εκπαίδευση που δεν έχει ολοκληρωθεί	7.5%

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Άνεργοι	9.7%
Φοιτητές	4.3%
Συνταξιούχοι	15.3%
Αυτοαπασχολούμενοι - ιδιοκτίτες επιχειρήσεων	25.9%
Μισθωτοί	43.2%
Άλλο	1.6%

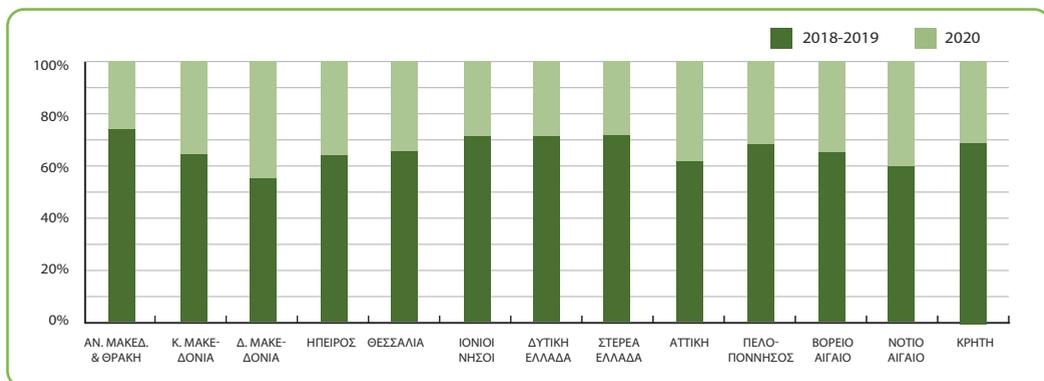
Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), κατά την **Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011**¹² στην Περιφέρεια Αττικής κατοικεί το **35.4%** του συνόλου του πληθυσμού ενώ τα αποτελέσματα που ελήφθησαν από την Περιφέρεια αυτή καλύπτουν το **40.3%** του συνόλου των απαντήσεων της έρευνας. Παρόμοια αντιστοιχία έχουμε και στις άλλες Περιφέρειες, π.χ. τα αποτελέσματα που ελήφθησαν από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αντιστοιχούν στο **15.5%** του συνόλου των απαντήσεων όταν το ποσοστό πληθυσμού που κατοικεί εκεί, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, αντιστοιχεί στο **17.4%** ενώ στην Περιφέρεια Κρήτης όπου κατοικεί το **5.7%** του πληθυσμού, οι απαντήσεις αντιστοιχούν στο **6.5%** των απαντήσεων.

Στην έρευνα συμμετείχαν νοικοκυριά που αποτελούνται από 1 έως 5+ μέλη. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των απαντήσεων, ποσοστό **27.3%**, δόθηκε από νοικοκυριά που αποτελούνται από 3 μέλη, ενώ τα νοικοκυριά που αποτελούνται από **5+ μέλη** κατέχουν το μικρότερο ποσοστό στις απαντήσεις και αυτό είναι **7.3%** (διάγραμμα 2).

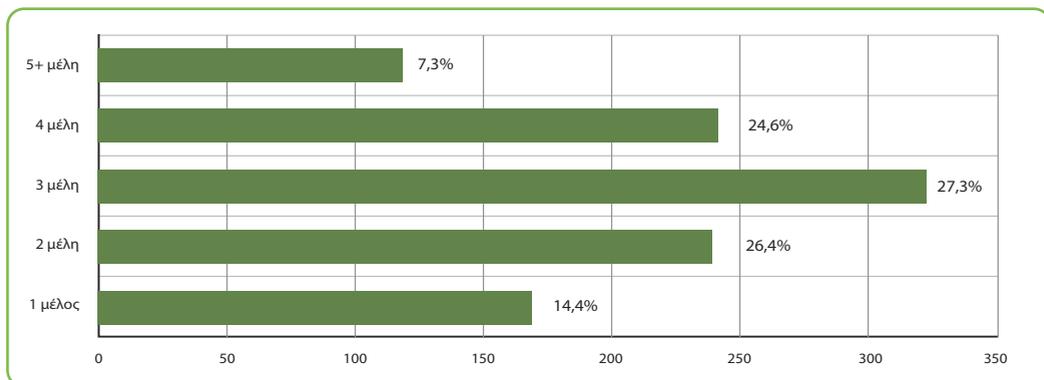
Οι πλειοψηφία των συμμετεχόντων πολιτών στην έρευνα δήλωσαν είτε πως έχουν σταθερή εργασία σε επιχειρήσεις και οργανισμούς ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, κατά συνέπεια έχουν και σταθερό εισόδημα, ή εργάζονται ως αυτοαπασχολούμενοι/ελεύθεροι επαγγελματίες (διάγραμμα 3). Στην έρευνα συμμετείχαν και φοιτητές/τριες σε ποσοστό **4.3%**, η πλειοψηφία των οποίων (92%) διαμένουν ανεξάρτητα, αποτελούν δηλαδή νοικοκυριά με 1 μέλος. Στο πεδίο «άλλη απάντηση» που αποτελεί το **1.4%** του συνόλου των απαντήσεων, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 3, η πλειοψηφία απάντησε πως εργάζεται περιστασιακά σε εποχικές εργασίες.

¹² Ελληνική Στατιστική Αρχή (2011): Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/FUQignR>

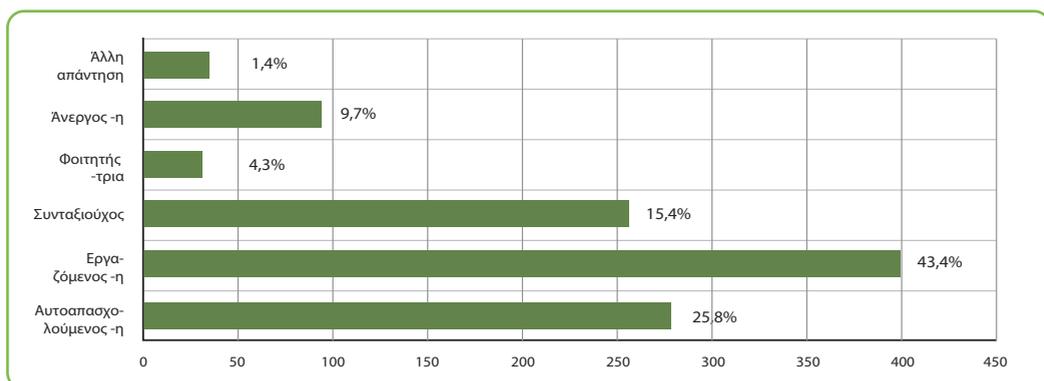
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Ποσοστά συμμετοχής στην έρευνα ανά Περιφέρεια (n=1.092)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Πλήθος μελών στα νοικοκυριά που συμμετείχαν στην έρευνα (n=1.092)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Εργασιακή κατάσταση συμμετεχόντων πολιτών στην έρευνα (n=1.092)

3.2. ΤΕΧΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

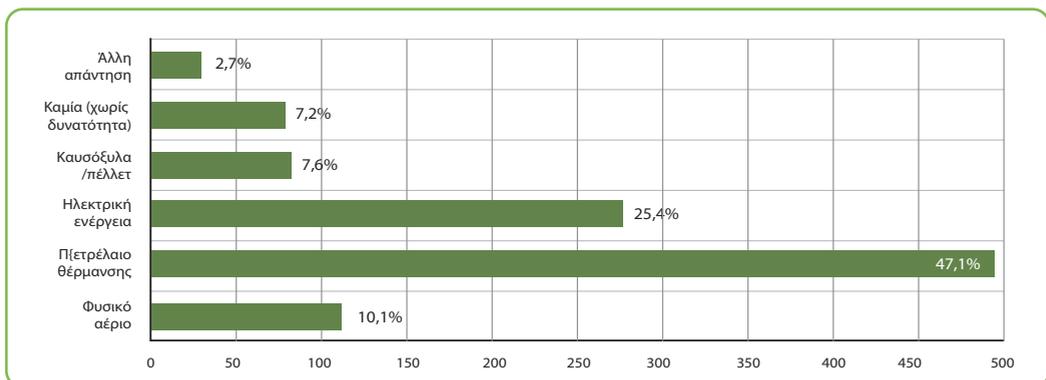
Τα ερωτήματα που τέθηκαν σε αυτήν την ενότητα στοχεύουν στην σκιαγράφιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των κατοικιών, π.χ. το καύσιμο θέρμανσης που χρησιμοποιούν καθώς και το αίσθημα θερμικής άνεσης εντός των κατοικιών, σε συνδυασμό με οικονομικά στοιχεία όπως η εκτίμηση των ερωτηθέντων σχετικά με το κόστος της ενέργειας και η δυσκολία στην αποπληρωμή των λογαριασμών.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Ποια είναι η κύρια μορφή ενέργειας που καταναλώνετε για θέρμανση κατά τη χειμερινή περίοδο;

Σχετικά με την κύρια πηγή ενέργειας που αξιοποιείται για θέρμανση κατά τη χειμερινή περίοδο, τη μερίδα του λέοντος καταλαμβάνει το πετρέλαιο θέρμανσης με **47.1%** μεταξύ των ερωτηθέντων, εκ των οποίων η πλειοψηφία απαντάει στην Αττική και σε μικρότερο βαθμό στην Κεντρική Μακεδονία. Η ηλεκτρική ενέργεια καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση, με ποσοστό που ανέρχεται στο **25.4%**, με τον καταμερισμό στις επιμέρους περιφέρειες να ακολουθεί την ίδια «τάση» με το πετρέλαιο. Μόλις το 10.1% των ερωτηθέντων απάντησε πως χρησιμοποιεί ως κύρια ενεργειακή πηγή θέρμανσης το φυσικό αέριο γεγονός που καταδεικνύει με τον πλέον εμφανή τρόπο τα εμπόδια που συναντά η ολοκληρωμένη ανάπτυξη και προώθηση της εν λόγω τεχνολογίας. Συνολικά, οι παραπάνω απαντήσεις καθιστούν σαφή τη μεγάλη αδράνεια που χαρακτηρίζει τα ελληνικά νοικοκυριά ως προς την απαγκύστρωσή τους από παραδοσιακές μορφές «βρώμικων» καυσίμων και τη μετάβασή τους σε νέες καθαρότερες και φθηνότερες πηγές ενέργειας. Όσον αφορά τα καυσόξυλα/πέλλετ, το **7.6%** των ερωτηθέντων δήλωσε πως αξιοποιεί τη συγκεκριμένη μορφή καυσίμου για θέρμανση, κυρίως μέσω της χρήσης των τζακιών. Τέλος αξίζει να σημειωθεί πως ένα ποσοστό των ερωτηθέντων, της τάξης του **7.2%** δήλωσε πως αδυνατεί να θερμάνει την οικία του, μια κατάσταση η οποία αναδεικνύει τα κατάλοιπα της οικονομικής κρίσης που πλήττει την Ελλάδα την τελευταία δεκαετία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: Κύρια μορφή ενέργειας για θέρμανση (n=1.092)

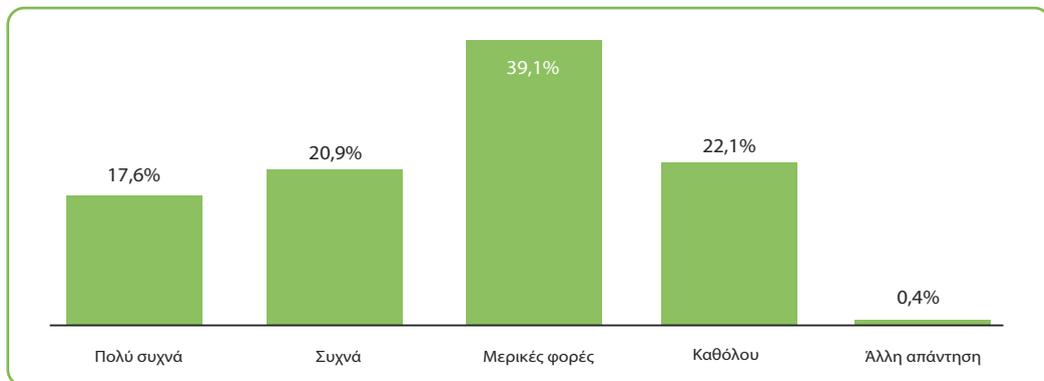
Σε αντίθεση με την Ελλάδα, η πλειοψηφία των χωρών της Ευρώπης έχει προ πολλού αναγνωρίσει τα οφέλη της «πράσινης» θέρμανσης και έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την αποτελεσματική προώθησή της. Τα ντρία κατέχει η πλεθέρμανση, με περίπου 60 εκατ. κατοίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εξυπηρετούν καθημερινά τις ενεργειακές τους ανάγκες με τη βοήθειά της. Το τελευταίο διάστημα εναλλακτικές μορφές θέρμανσης όπως η καύση βιομάζας, η γεωθερμία, καθώς και η επαναχρησιμοποίηση της απορριπτόμενης ενέργειας που παράγουν οι βιομηχανίες και η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη θέρμανση ενός ολόκληρου οικισμού, κερδίζουν συνεχώς έδαφος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Αυστρίας, όπου τα προγράμματα προώθησης της ανανεώσιμης θέρμανσης έχουν καταφέρει να πείσουν σχεδόν τους μισούς πολίτες να εγκαταστήσουν στις κατοικίες τους εναλλακτικά συστήματα θέρμανσης που λειτουργούν με την καύση βιομάζας, και της Γερμανίας, όπου σε όλα τα νεόδομητα κτίρια είναι επιβεβλημένη η τοποθέτηση συστημάτων θέρμανσης που δεν χρησιμοποιούν ορυκτά καύσιμα.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Αισθάνεστε άβολα λόγω κρύου/ζέστης στην οικία σας κατά τη χειμερινή/θερινή περίοδο;

Όσον αφορά την ερώτηση σχετικά με τον βαθμό δυσφορίας των νοικοκυριών από την έλλειψη επαρκούς ψύξης/θέρμανσης κατά τη διάρκεια της θερινής/χειμερινής περιόδου, τα στοιχεία που προκύπτουν είναι αμφίσημα. Από τη μια πλευρά, το **22.1%** των ερωτηθέντων, που προέρχονται κυρίως από την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία, απάντησε πως δεν αισθάνεται καθόλου άβολα κατά την παραμονή στο σπίτι, από τη σκοπιά της επαρκούς θέρμανσης/ψύξης, γεγονός που εστιάζεται στην: α) εκμετάλλευση οικιακών συσκευών υψηλής ενεργειακής κλάσης (π.χ. κλιματιστικά, καυστήρες, κτλ.) που αποδίδουν στη βέλτιστη ισχύ με το μικρότερο δυνατό οικονομικό κόστος, β) υψηλή ποιότητα κατασκευής της κατοικίας (π.χ. δομικά υλικά, κουφώματα, κτλ) καθώς και γ) σωστή εκμετάλλευση των προνομιακών τιμολογιακών πολιτικών των διαφόρων φορέων παροχής ενέργειας, όπως είναι το νυχτερινό τιμολόγιο της ΔΕΗ. Από την άλλη πλευρά το **38.25%** δήλωσε πως διακατέχεται συχνά έως πολύ συχνά από δυσφορία λόγω έλλειψης επαρκούς θέρμανσης/ψύξης, μια κατάσταση που αναμένεται να διατηρηθεί ή, σε ένα πιο απαισιόδοξο σενάριο, να επιδεινωθεί ακόμη περισσότερο, λόγω των εξής παραγόντων: α) πάνω από 50% των κτιρίων του οικιακού τομέα κατασκευάστηκαν πριν από το 1980 και συνεπώς δεν διαθέτουν μόνωση, β) ακόμη και τα κτίρια που κατασκευάστηκαν κατά την περίοδο 1981-2010 είναι εν μέρει μονωμένα και ως εκ τούτου οι ενεργειακές τους ανάγκες για θέρμανση και ψύξη χώρων είναι ιδιαίτερα υψηλές, γ) μείωση του μέσου εισοδήματος των νοικοκυριών λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης και δ) μείωση του οικογενειακού προϋπολογισμού για υπηρεσίες ενέργειας λόγω του υψηλού κόστους του πετρελαίου και του ηλεκτρισμού. Τέλος, το **39.1%** των ερωτηθέντων απάντησε πως το εν λόγω αίσθημα δυσφορίας, λόγω έλλειψης επαρκούς θέρμανσης/ψύξης, εμφανίζεται μόνο μερικές φορές κατά τη διάρκεια του έτους, κυρίως ανάλογα με την ένταση των εξωτερικών καιρικών συνθηκών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: Δυσφορία λόγω ανεπαρκούς θέρμανσης/ψύξης στην οικία κατά τη χειμερινή/θερινή περίοδο (n=1.092)

Σύμφωνα με στοιχεία του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ενέργειας¹³, τα υψηλότερα ποσοστά αδυναμίας των νοικοκυριών να ζεσάνουν επαρκώς την οικία τους κατά τη διάρκεια του χειμώνα, εντοπίζονται σε διάσπαρτες χώρες ανά την Ευρωπαϊκή επικράτεια. Το 2018, στη Νοτιοδυτική Ευρώπη, η Πορτογαλία εμφανίζεται να αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα στην εξασφάλιση επαρκούς θέρμανσης για τα νοικοκυριά της σε ποσοστό 19.4%. Στην Βορειοανατολική Ευρώπη, η Λιθουανία φαίνεται να διατηρεί την πρωτοκαθεδρία όσον αφορά τον συγκεκριμένο δείκτη, με ποσοστό 27.9%. Τέλος, όσον αφορά τον Ευρωπαϊκό Νότο, οι χώρες των Βαλκανίων εμφανίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα, με τα ποσοστά της Βουλγαρίας και της Ελλάδας να αγγίζουν τα επίπεδα του 38.9% και 22.7% αντίστοιχα.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

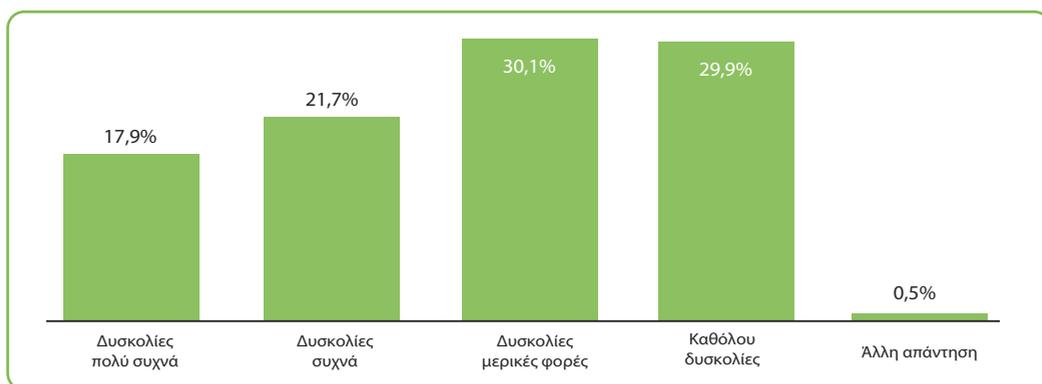
Κατά τους προηγούμενους 24 μήνες αντιμετωπίσατε δυσκολίες με την αποπληρωμή των λογαριασμών σας που σχετίζονται με ενεργειακές υπηρεσίες;

Όσον αφορά το ερώτημα που τέθηκε στους συμμετέχοντες πολίτες σχετικά με τη δυσκολία τους στην αποπληρωμή των ενεργειακών τους λογαριασμών κατά τους τελευταίους 24 μήνες, η μορφή των αποτελεσμάτων μοιάζει να ακολουθεί πιστά αυτή του προηγούμενου ερωτήματος, δεδομένου ότι τα αίτια που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις απαντήσεις των ερωτηθέντων παραμένουν τα ίδια μεταξύ των δύο ερωτημάτων και εστιάζονται στην οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών, σε συνδυασμό με την κατάσταση της οικίας τους. Με δεδομένα τα πεπαλαιωμένα και ενεργοβόρα κτίρια που χαρακτηρίζουν κατά κόρον τον ελληνικό κτιριακό οικιακό τομέα, καθώς και τη μείωση του βιοτικού επιπέδου των νοικοκυριών ελέω οικονομικής κρίσης, καθίσταται σαφές ότι η κατανάλωση ενέργειας προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό επίπεδο άνεσης και το συνεπαγόμενο κόστος αυτής, σε σχέση με το οικογενειακό εισόδημα του νοικοκυριού, ακολουθούν δυσανάλογα αντίθετες πορείες. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα

¹³ EU Energy Poverty Observatory, Member state reports on energy poverty 2019. Διαθέσιμο στο :<https://cutt.ly/CUQucBm>

που παρουσιάζουν το **39.6%** των ερωτηθέντων να αντιμετωπίζουν συχνά έως πολύ συχνά πρόβλημα στην πληρωμή των ενεργειακών τους λογαριασμών, συνάδουν απόλυτα με την προαναφερθείσα ανάλυση. Βέβαια, δεν πρέπει να παραλείψουμε και το τμήμα εκείνο του πληθυσμού που δεν έχει επηρεαστεί εξίσου από την οικονομική κρίση, γεγονός που τους επιτρέπει να δηλώνουν σε ποσοστό **29.9%** ότι δεν αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα στην αποπληρωμή των λογαριασμών ενέργειας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: Δυσκολία των νοικοκυριών στην αποπληρωμή των ενεργειακών τους λογαριασμών (n=1.092)

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ενεργειακής Φτώχειας¹⁴, τα υψηλότερα ποσοστά στις καθυστερήσεις πληρωμών των ενεργειακών λογαριασμών, το 2018, παρατηρούνται σε χώρες των Βαλκανίων, με την Ελλάδα να καταλαμβάνει την πρώτη θέση στη σχετική κατηγορία με 35.6%. Την τετράδα συμπληρώνουν οι Βουλγαρία και Κροατία, με ποσοστά της τάξης του 30.1% και 17.5% αντίστοιχα. Αντίθετα, οι χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, καταλαμβάνουν τις τελευταίες θέσεις στη σχετική λίστα με την Ολλανδία και τη Σουηδία να ξεχωρίζουν με ποσοστά σημαντικά χαμηλότερα από τον μέσο όρο της Ευρώπης (6.6%), που αγγίζουν τα επίπεδα του 1.5% και 2.2% αντίστοιχα.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Πώς θα περιγράφατε το κόστος της ενέργειας στη χώρα σας σε σχέση με το ετήσιο/μηνιαίο εισόδημά σας

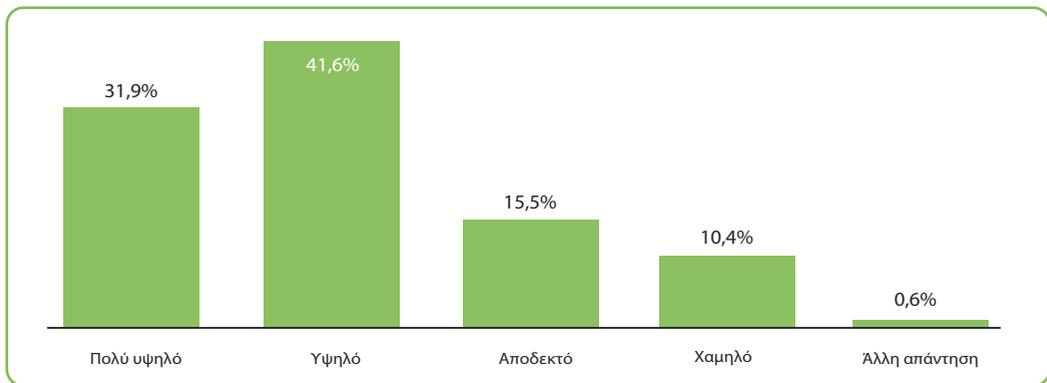
Λαμβάνοντας υπόψιν τη μέχρι τώρα ανάλυση, είναι εύκολα κατανοητό ότι αυτή περιστρέφεται γύρω από δύο βασικούς πυλώνες: α) τον μειωμένο οικογενειακό προϋπολογισμό για κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του νοικοκυριού ως αποτέλεσμα της γενικότερης συρρίκνωσης των εισοδημάτων που επέφερε η οικονομική κρίση και β) τις υψηλές τιμές κόστους για βασικά ενεργειακά αγαθά όπως είναι το πετρέλαιο και ο ηλεκτρισμός. Εάν αυτές οι δύο συνιστώσες συνδυαστούν σε έναν κοινό δείκτη έμμεσης

¹⁴ EU Energy Poverty Observatory, Member state reports on energy poverty 2019.
Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/CUQucBm>

αξιολόγησης της ποιότητας ζωής των νοικοκυριών, είναι προφανές ότι τα αποτελέσματα δεν αναμένονται πολύ ενθαρρυντικά. Την παραπάνω εικασία επιβεβαιώνει με τον πλέον καταφανή τρόπο το **73.5%** των συμμετεχόντων πολιτών, που δηλώνουν ότι το κόστος κάλυψης των ενεργειακών υπηρεσιών του νοικοκυριού τους συγκριτικά με το μηνιαίο/ετήσιο εισόδημά τους, είναι υψηλό έως δυσβάσταχτα υψηλό.

Σε συνέχεια της παραπάνω ανάλυσης, το 75.11% των ερωτηθέντων δήλωσε πως το κόστος κάλυψης των ενεργειακών υπηρεσιών του νοικοκυριού του σε σχέση με το μηνιαίο εισόδημά του ξεπερνά το 11% και αγγίζει ακόμα και επίπεδα μεγαλύτερα του 50%. Αντίθετα, μόλις 18.09% των συμμετεχόντων πολιτών απάντησε πως ο ίδιος δείκτης κυμαίνεται σε επίπεδο μικρότερα του 10%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7: Κόστος ενέργειας σε σχέση με το ετήσιο/μηνιαίο εισόδημα (n=1.092)

Τις μεγαλύτερες αυξήσεις στα τιμολόγια ηλεκτρικού ρεύματος κατέγραψε η Ελλάδα τη δεκαετία της κρίσης (2008-2018), κατέχοντας την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών-μελών της Ε.Ε. στα οικιακά τιμολόγια, με μια συνολική επιβάρυνση των καταναλωτών της τάξης του 60% και τη δεύτερη στα βιομηχανικά. Ενδεικτικά, το πρώτο εξάμηνο του 2017, οι καταναλωτές/τριες πλήρωσαν την κιλοβατώρα ακριβότερα κατά 12.8% σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2016, έναντι μείωσης 0.5% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. Πρόκειται για τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση μετά της Κύπρου (22%), που αποτελεί όμως ένα απομονωμένο ηλεκτρικό σύστημα (χωρίς διασυνδέσεις). Στο ίδιο πλαίσιο κινούνται επίσης χώρες της Βορειοανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης όπως η Λιθουανία και η Πολωνία, με το 21.4% και 18.1% του πληθυσμού τους αντίστοιχα, να δηλώνουν πως το κόστος των ενεργειακών υπηρεσιών της χώρας τους είναι δυσβάσταχτα υψηλό σε σχέση με το εισόδημά τους.

Η πολιτική που καθιστά το ορυκτό αέριο ως το καύσιμο-γέφυρα της ενεργειακής μετάβασης σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες (π.χ. δομικές αδυναμίες των αγορών ενέργειας, χαμηλή διείσδυση τεχνολογιών αποθήκευσης κ.λπ.) οδήγησε, πρόσφατα, σε αυξημένη ζήτηση για το εν λόγω καύσιμο παγκοσμίως με συνέπεια την εκτίναξη της τιμής του όπως και του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από αυτό. Συνεπακόλουθα σημαντική αύξηση παρατηρούμε και στις τιμές μιας σειράς αγαθών και προϊόντων ενώ έντονη είναι η ανησυχία για την αύξηση της ενεργειακής

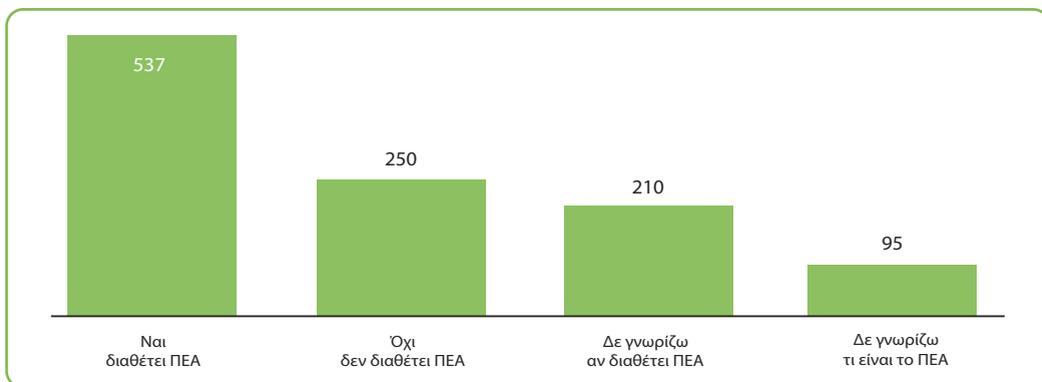
φτώχειας κατά την περίοδο του φετινού χειμώνα, ιδιαίτερα σε χώρες, όπως η Ελλάδα, που ήδη πλήττονται σε μεγάλο βαθμό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε σχετική ανακοίνωση για τις τιμές ενέργειας¹⁵ που περιλαμβάνει άμεσα και μεσοπρόθεσμα μέτρα για τα κράτη μέλη προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις των τρεχουσών αυξήσεων των τιμών και να θωρακιστούν για το μέλλον. Ανάμεσα στα ενδεικτικά αυτά μέτρα περιλαμβάνονται και ορισμένα που είχαν ήδη ανακοινωθεί από την Ελληνική κυβέρνηση για την ανακούφιση των καταναλωτών. Πρόκειται για έκτακτες ενισχύσεις ύψους 500 εκ. ευρώ όπως επιδοτήσεις στο ρεύμα, εκπτώσεις στο φυσικό αέριο και αυξημένο επίδομα θέρμανσης με ταυτόχρονη διεύρυνση των κριτηρίων υπαγωγής. Ιδιαίτερα για τους ευάλωτες καταναλωτές, ανακοινώθηκε η λειτουργία γραμμής «ενεργειακής αλληλεγγύης», όπου θα μπορούν να απευθύνονται για την άμεση επανασύνδεση του ρεύματος κατά την χειμερινή περίοδο ενώ το κόστος της προμήθειας και επανασύνδεσης θα καλύπτεται από το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης¹⁶.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Γνωρίζετε αν η κατοικία σας (μονοκατοικία, διπλοκατοικία ή διαμέρισμα σε πολυκατοικία) διαθέτει Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ);

Στο πλαίσιο της έρευνας, και συγκεκριμένα στην ερώτηση που αφορούσε τα Πιστοποιητικά Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ), το **49.2%** των ερωτηθέντων απάντησε πως η κατοικία τους δεν διαθέτει ΠΕΑ, κατά συνέπεια η ενεργειακή κλάση και το επίπεδο της ενεργειακής συμπεριφοράς των κατοικιών αυτών είναι άγνωστα. Αντίθετα, το **23.15%** απάντησε πως η κατοικία τους διαθέτει ΠΕΑ, με το ποσοστό αυτών που ανήκουν στην κατηγορία A και B να ανέρχεται σε 29.3%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: Ύπαρξη Πιστοποιητικού Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) στις κατοικίες (n=1.092)

¹⁵ Τιμές της ενέργειας: η Επιτροπή παρουσιάζει μια εργαλειοθήκη μέτρων για την αντιμετώπιση της έκτακτης κατάστασης και των επιπτώσεών της. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/HUQy7SY>

¹⁶ Συνέντευξη του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Κώστα Σκρέκα, στην «Καθημερινή της Κυριακής» και τη δημοσιογράφο Χρύσα Λιάγγου. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/0UQe8e>

Τη χρονική περίοδο 2011-2016 εκδόθηκαν συνολικά 641,662 ΠΕΑ σε κτίρια κατοικίας. Από αυτά, το 83% αφορά σε κτίρια ή διαμερίσματα πολυκατοικιών (535,517 ΠΕΑ), ενώ το 17% αφορά σε μονοκατοικίες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το κτιριακό απόθεμα στον οικιακό τομέα αντιστοιχεί σε 4,122,088 κατοικίες (ΕΛΣΤΑΤ, 2011), διαπιστώνεται ότι μόλις το 16% των κατοικιών της χώρας διαθέτει Πιστοποιητικό ενεργειακής απόδοσης (ΠΕΑ).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

47.1%

μεταξύ των ερωτηθέντων, κυρίως από την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία, δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν ως βασική πηγή θέρμανσης το πετρέλαιο, ενώ μόλις το

10.1%

των ερωτηθέντων απάντησε το φυσικό αέριο στην ίδια ερώτηση.

73.5%

των συμμετεχόντων πολιτών, δήλωσαν ότι το κόστος κάλυψης των ενεργειακών υπηρεσιών του νοικοκυριού τους συγκριτικά με το μηνιαίο/ετήσιο εισόδημά τους κυμαίνεται σε υψηλά έως δυσβάσταχτα υψηλά επίπεδα.

75.11%

των ερωτηθέντων δήλωσε πως ξοδεύει πάνω από 11% του εισοδήματός του για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του. Αντίθετα, μόλις το

18.09%

των συμμετεχόντων πολιτών απάντησε πως ο ίδιος δείκτης κυμαίνεται σε επίπεδο μικρότερο του 10%.

3.3. ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

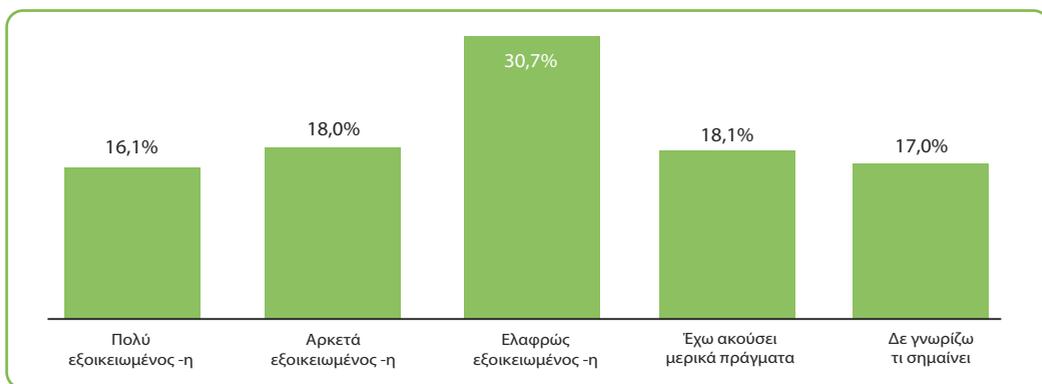
Στην τρίτη ενότητα της έρευνας τέθηκαν ερωτήματα με στόχο να αναγνωριστεί και να καταγραφεί η εξοικείωση που έχουν οι πολίτες σε σχέση με το φαινόμενο της ενεργειακής φτώχειας, καθώς και με τις επιπτώσεις που έχει, π.χ. στην υγεία, στο περιβάλλον κ.λπ.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Πόσο εξοικειωμένος-η είστε με τον όρο «ενεργειακή φτώχεια»

Στο ερώτημα που τέθηκε για το βαθμό εξοικείωσης με τον όρο «ενεργειακή φτώχεια», το **17%** των συμμετεχόντων πολιτών απάντησε πως δεν γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος, ενώ αντίστοιχο είναι το ποσοστό αυτών που απάντησαν πως είναι πολύ εξοικειωμένοι, **16.1%**. Η πλειοψηφία, σε ποσοστό 30.7% δήλωσε πως είναι ελαφρώς εξοικειωμένη. Τα μεγαλύτερα ποσοστά άγνοιας του όρου καταγράφονται στις Περιφέρειες Ηπείρου, Θεσσαλίας, Δυτικής και Στερεάς Ελλάδας καθώς και Πελοποννήσου, ενώ η μεγαλύτερη εξοικείωση καταγράφεται στις Περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Κρήτης. Το **28%** αυτών που δήλωσαν πως έχουν κάποια ή πλήρη εξοικείωση με το φαινόμενο, δήλωσαν πως η κύρια πηγή πληροφόρησής τους είναι το διαδίκτυο και έχουν έρθει σε επαφή με τον όρο είτε μέσω κάποιου άρθρου ή μέσω κάποιας αναφοράς σε αρθρογραφία ή κείμενο που αφορούσε άλλο θέμα. Ποσοστό **8.4%** απάντησε πως γνωρίζει τον όρο λόγω της επαγγελματικής του δραστηριότητας (μηχανικοί/ενεργειακοί επιθεωρητές) ή μέσω άλλης πηγής, μία εξ' αυτών τα φυλλάδια που έλαβαν μέσω λογαριασμών ΔΕΚΟ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: Βαθμός εξοικείωσης με τον όρο ενεργειακή φτώχεια (n=1.092)

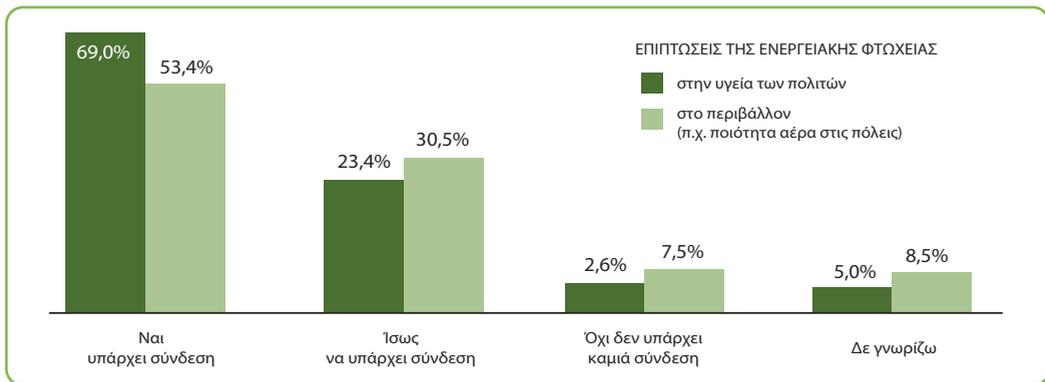
Η ενεργειακή φτώχεια ως όρος είναι ευρέως διαδεδομένος στην Ευρώπη, παρόλο που το φαινόμενο πλήττει άμεσα τις διάφορες κοινωνικές ομάδες, περιοχές και χώρες. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Ενεργειακή Φτώχεια¹⁷ η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών αποτελούν μέτρα που διευκολύνουν έμμεσα τα νοικοκυριά να βελτιώσουν την κατάστασή τους μέσω της παροχής συμβουλών, πληροφοριών ή και μέσω εκπαίδευσης.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Η ενεργειακή φτώχεια, συνδέεται με την υγεία των πολιτών και την ποιότητα του αέρα στις πόλεις;

Με αφορμή τα στοιχεία αυτά, τέθηκαν τα αντίστοιχα ερωτήματα στους συμμετέχοντες πολίτες, αν δηλαδή πιστεύουν ότι η ενεργειακή φτώχεια συνδέεται με την υγεία των πολιτών και σε ποιο βαθμό, και αν οι επιπτώσεις του φαινομένου αφορούν στο περιβάλλον και ειδικότερα στην ποιότητα του αέρα στις πόλεις. Οι συμμετέχοντες πολίτες σε ποσοστό **69%** απάντησαν πως πιστεύουν στην σύνδεση του φαινομένου με την υγεία των πολιτών, ενώ μόλις το **2.6%** πιστεύει πως καμία σύνδεση δεν υπάρχει. Αναλύοντας το ποσοστό π1ν απάντησε πως δεν γνωρίζει αν υπάρχουν επιπτώσεις στην υγεία των πολιτών ενώ το υπόλοιπο 14.7% απάντησε πως ίσως να υπάρχει σύνδεση, προφανώς ορμώμενοι από την αρνητική έννοια του όρου ενεργειακή φτώχεια και από το συνδυασμό των δύο αυτών λέξεων. Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες πολίτες, ποσοστό δηλαδή **53.4%**, απάντησαν καταφατικά δηλώνοντας πως πιστεύουν πως υπάρχει σύνδεση της ενεργειακής φτώχειας με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: Αποψη των συμμετεχόντων πολιτών στην έρευνα για τη σύνδεση της ενεργειακής φτώχειας με την υγεία και την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος (n=1.092)

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας η χρόνια έκθεση στο κρύο, την υγρασία και τη μούχλα θέτει σε κίνδυνο την ψυχική και σωματική υγεία των ανθρώπων. Η κακή ποιότητα των κατοικιών, δείκτης που σχετίζεται άμεσα με την ενεργειακή φτώχεια, συνδέεται με 100.000 πρόωρους θανάτους ετησίως στην Ευρώπη¹⁷. Πρόσφατα, το δίκτυο οργανισμών Right to Energy Coalition (R2E) παρουσίασε μία μελέτη¹⁹ αναφορικά με τα επίπεδα της ενεργειακής φτώχειας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), όπου μεταξύ άλλων αναφέρει πως οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες διαδραματίζουν μεγαλύτερο ρόλο στην αύξηση των επιπέδων της ενεργειακής φτώχειας από ότι ο καιρός, ενώ →

¹⁷ Συμβουλευτικός Κόμβος για την Ενεργειακή Φτώχεια (Νοέμβριος 2021): Αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας μέσω τοπικών δράσεων- Εμπνευσμένες περιπτώσεις από όλη την Ευρώπη. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/5PlcpAE>
 Ο Συμβουλευτικός Κόμβος για την Ενεργειακή Φτώχεια (ΕΡΑΗ) είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που δημιουργήθηκε το 2021 με στόχο να γίνει το κέντρο εμπειρογνωμοσύνης για την ενεργειακή φτώχεια στην Ευρώπη, για τις τοπικές κυβερνήσεις και όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς οι οποίοι επιθυμούν να αναλάβουν δράση για την καταπολέμησή της. Ο ΕΡΑΗ βασίζεται στην κληρονομιά του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας (ΕΡΟΝ)

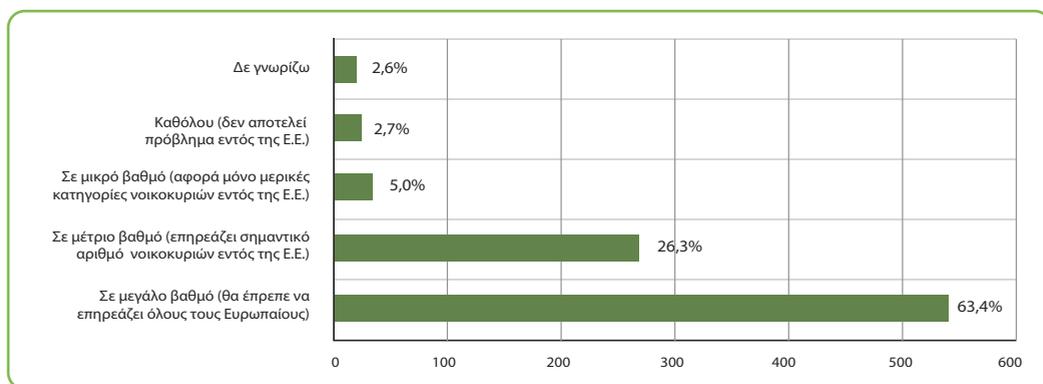
στις χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, όπου τα επίπεδα του φαινομένου είναι αυξημένα, παρατηρείται τόσο χειμερινή όσο και θερινή ενεργειακή φτώχεια. Έρευνα για τα επίπεδα της ενεργειακής φτώχειας στην Ελλάδα και τις επιπτώσεις του φαινομένου στην δημόσια υγεία²⁰ κατέδειξε πως **το 1%-2.7% των θανάτων που καταγράφονται ετησίως οφείλεται στην ενεργειακή φτώχεια.**

Εκτός όμως των επιπτώσεων στην υγεία των πολιτών, η ενεργειακή φτώχεια έχει και σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως στην ποιότητα του αέρα. Αυτό κυρίως συμβαίνει λόγω της χρήσης ακατάλληλων ή χαμηλής ποιότητας καυσίμων και υλικών για τη θέρμανση των κατοικιών. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα στην Ελλάδα αποτελεί ο χειμώνας του 2012-13 όπου άρχισε για πρώτη φορά να καταγράφεται και να συζητείται το φαινόμενο της αιθαλομίχλης, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα. Στην Αθήνα, τον χειμώνα αυτό, τα επίπεδα αιωρούμενων σωματιδίων αυξήθηκαν κατά 30%²¹.

ΕΡΩΤΗΜΑ: Η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί ή θα αποτελέσει πρόβλημα των καιρών;

Στους συμμετέχοντες πολίτες στην έρευνα, τέθηκε το ερώτημα αν θεωρούν ότι η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί ή θα αποτελέσει πρόβλημα στην εποχή μας και σε ποιο βαθμό. Το ερώτημα αυτό, δεν απευθυνόταν σε όσους/ες απάντησαν πως δεν γνωρίζουν τι σημαίνει ενεργειακή φτώχεια (ποσοστό 17%). Όπως παρουσιάζεται στο *διάγραμμα 11*, το **63.4%** των συμμετεχόντων πολιτών εκτιμά πως η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί πρόβλημα των καιρών σε μεγάλο βαθμό και πως θα έπρεπε να ενδιαφέρει όλους τους πολίτες της ΕΕ. Το ποσοστό αυτό είναι σε σύζευξη με τα ποσοστά που παρουσιάζονται στο *διάγραμμα 10* και που αφορούν στη σύνδεση της ενεργειακής φτώχειας με την υγεία των πολιτών (69%) καθώς και στη σύνδεση με την ποιότητα του αέρα στις πόλεις (53.4%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11: Αποψη των συμμετεχόντων πολιτών στην έρευνα για το αν η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί ή θα αποτελέσει πρόβλημα στην ΕΕ (n=906)

¹⁸ Health and Environment Alliance (Φεβρουάριος 2019). Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/hUQyUUy>

¹⁹ Right to Energy Coalition (R2E) (Φεβρουάριος 2019): Majority of EU countries unable to keep citizens warm this winter. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/PUQyAUg>

²⁰ Science Direct (Νοέμβριος 2016): Fuel poverty in Greece: Quantitative analysis and implications for policy. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/2UQyZxL>

²¹ Ελευθεροτυπία (Δεκ. 2013): Έρευνα καθηγητών του ΑΠΘ – Οι Επιπτώσεις στην Υγεία από την Αιθαλομίχλη. Διαθέσιμο στο: <https://goo.gl/02auNj>

Η ενεργειακή φτώχεια αναφέρθηκε για πρώτη φορά στη νομοθεσία της ΕΕ το 2009, απαιτώντας από τις χώρες της ΕΕ να αναπτύξουν σχέδια δράσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Παρά την απαίτηση αυτή, μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει ενιαίος ορισμός σε ευρωπαϊκό επίπεδο και μόλις λίγες χώρες έχουν υιοθετήσει έναν επίσημο ορισμό για την ενεργειακή φτώχεια²², μεταξύ αυτών η Γαλλία (2009), το Ηνωμένο Βασίλειο (2010 & 2013), η Κύπρος (2013), η Σλοβακία (2015) και η Ιρλανδία (2016). Εκτιμάται πως στην ΕΕ ο πληθυσμός που έρχεται αντιμέτωπος με τις επιπτώσεις της ενεργειακής φτώχειας είναι 50εκ., περίπου το 10%²³ του πληθυσμού, δηλαδή, που κατοικεί στις χώρες της ΕΕ.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Γνωρίζετε εάν στην Ελλάδα υπάρχουν διαθέσιμα οικονομικά προγράμματα/κίνητρα για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Φτώχειας;

Οι συμμετέχοντες πολίτες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα αν γνωρίζουν την ύπαρξη οικονομικών προγραμμάτων ή άλλων κινήτρων για την αντιμετώπιση του φαινομένου (διάγραμμα 12). Το ερώτημα αυτό, δεν απευθυνόταν σε όσους/ες απάντησαν πως δεν γνωρίζουν τι σημαίνει ενεργειακή φτώχεια (ποσοστό 17%). Ένας στους τέσσερις συμμετέχοντες πολίτες, ποσοστό **25,4%** απάντησε πως ναι μεν υπάρχουν διαθέσιμα προγράμματα, λόγω όμως της γραφειοκρατίας δεν μπορεί να υπάρξει μαζική συμμετοχή. Αντίστοιχο είναι το ποσοστό αυτών που πιστεύουν πως στην Ελλάδα δεν υπάρχουν προγράμματα που να αφορούν στην καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας και αντιστοιχεί στο **23,2%** των συμμετεχόντων πολιτών. Λιγότερο από το 10% των συμμετεχόντων προσώπων, ποσοστό **8,1%** δηλώνει πως υπάρχουν προγράμματα και πως είναι ευρέως γνωστά στους πολίτες. Η πλειοψηφία επέδειξε ως τέτοια προγράμματα (α) το Εξοικονομώ κατ' Οίκον σε ποσοστό **77%**, (β) το Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο σε ποσοστό **11%** και (γ) το επίδομα θέρμανσης σε ποσοστό **12%**.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12: Απαντήσεις στο ερώτημα αν στην Ελλάδα υπάρχουν διαθέσιμα οικονομικά προγράμματα/κίνητρα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας (n=906)

²² EU Energy Poverty Observatory (Αύγουστος 2018): Addressing energy poverty in the European Union: State of play and Action. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/rUQyIvr>

²³ Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, εκτιμάται πως ο πληθυσμός στις 28 χώρες της ΕΕ τον Ιανουάριο 2019 ήταν 513,481,691. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/TUQyERE>

Αναγκαία συνθήκη για την καταπολέμηση του φαινομένου της ενεργειακής φτώχειας και των επιπτώσεων που επιφέρει, είναι η ύπαρξη χρηματοδοτικών εργαλείων αλλά και κινήτρων. Η ΕΕ έχοντας κατανοήσει πως ένας από τους παράγοντες ύπαρξης και διαιώνισης του φαινομένου είναι η κακή ποιότητα των κατοικιών, χρηματοδοτεί έργα που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δράση «**EU – Together We Protect**»²⁴. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του έργου, 52.000 κατοικίες έχουν αναβαθμιστεί ενεργειακά στη Λιθουανία λόγω των κεφαλαίων που δόθηκαν μέσω διαφόρων προγραμμάτων της ΕΕ. Σημαντικό ρόλο στην κατεύθυνση αυτή θα έχει και η νέα στρατηγική της ΕΕ, το Κύμα Ανακαίνισης (Renovation Wave), η οποία δημοσιοποιήθηκε το 2020 και στόχο έχει να διπλασιαστεί ή ακόμη και να τριπλασιαστεί ο ετήσιος ρυθμός ανακαίνισης των κτιρίων στην ΕΕ.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), 600.000 κτίρια κατοικιών πρόκειται να ανακαινιστούν μέχρι το 2030, ενώ αναμένεται η έναρξη της νέας φάσης του προγράμματος «Εξοικονομώ κατ' Οίκον» με τη συμμετοχή πολιτών μέσω ειδικού συστήματος αξιολόγησης των αιτήσεων και κατάταξης τους βάσει ενεργειακών και κοινωνικών κριτηρίων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

17%

δεν γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος ενεργειακή φτώχεια.

42.9%

πιστεύει ότι δεν υπάρχουν ή δεν γνωρίζει εάν υπάρχουν διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία για την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας.

69%

πιστεύει πως η ενεργειακή φτώχεια έχει επιπτώσεις στην υγεία των πολιτών.

53.4%

πιστεύει πως η ενεργειακή φτώχεια έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις, π.χ. στην ποιότητα του αέρα στις πόλεις.

²⁴ Ευρωπαϊκή Ένωση: EU – Together We Protect. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/FUQtcvg>

3.4. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΛΥΣΗ

Στην τέταρτη ενότητα, οι συμμετέχοντες πολίτες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήματα σχετιζόμενα με την αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς επίσης να τοποθετηθούν σε διάφορες προτάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν πρωτοβουλίες φορέων με στόχο την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

Οι κυριότερες υφιστάμενες πολιτικές και παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας παρουσιάζονται συνοπτικά στο Παράρτημα Ι.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

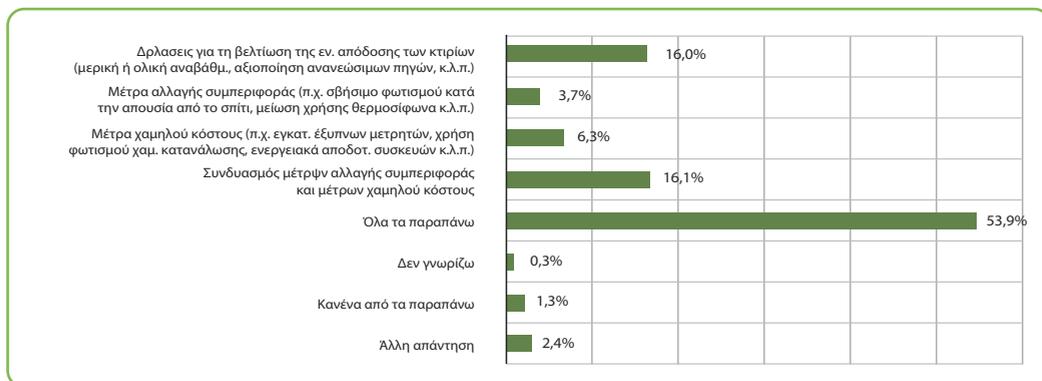
Ποια από τα ακόλουθα θεωρείτε τα πιο αποτελεσματικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας;

Οι συμμετέχοντες πολίτες στην έρευνα, κλήθηκαν να απαντήσουν ποιά από τα προτεινόμενα μέτρα θεωρούν ως αποτελεσματικά για την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας:

- Συνδυασμός μέτρων αλλαγής συμπεριφοράς και μέτρων χαμηλού κόστους,
- μέτρα χαμηλού κόστους (π.χ. εγκατάσταση έξυπνων μετρητών, χρήση φωτιστικών συσκευών χαμηλής κατανάλωσης, ενεργειακά αποδοτικών συσκευών κ.λπ.),
- μέτρα αλλαγής συμπεριφοράς (π.χ. σβήσιμο του φωτισμού κατά την απουσία από το σπίτι, μείωση της χρήσης του θερμοσίφωνα, κ.λπ.),
- δράσεις για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων (όπως η μερική ή η ολική αναβάθμιση, η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κ.λπ.).

Η πλειοψηφία, σε ποσοστό **53.9%**, εκτιμά πως ο συνδυασμός όλων αποτελεί τη ιδανική λύση για την αντιμετώπιση του φαινομένου, ενώ οι μεμονωμένες δράσεις όπως η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και ο συνδυασμός μέτρων αλλαγής συμπεριφοράς και μέτρων χαμηλού κόστους έχουν τα ίδια ποσοστά, **16%** και **16.1%** αντίστοιχα. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες πολίτες προτείνουν ως άλλες λύσεις τη μείωση του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας και τη μείωση της φορολογίας. Στο ερώτημα αυτό, δεν συμμετείχαν όσοι/ες απάντησαν πως δεν γνωρίζουν τι σημαίνει ενεργειακή φτώχεια (ποσοστό 17%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13: Απαντήσεις στο ερώτημα για τα πιο αποτελεσματικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας (n=906)

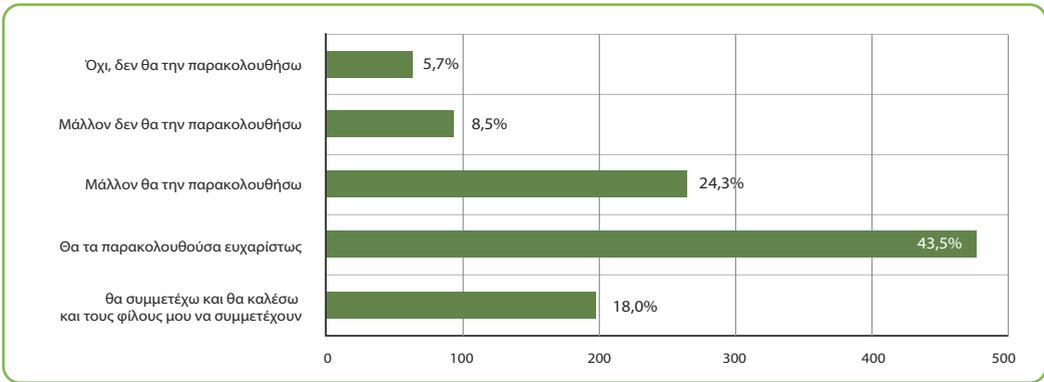
Στην Ευρώπη, δημόσιοι αλλά και ιδιωτικοί φορείς έχουν αναλάβει δράση με σκοπό να υποστηρίξουν τους πολίτες να αναγνωρίσουν τις επιπτώσεις της ενεργειακής φτώχειας καθώς επίσης να τους προσφέρουν υπηρεσίες και συμβουλές για το πως θα μπορούσαν να τις αντιμετωπίσουν. Μεταξύ των δράσεων που λαμβάνουν χώρα, είναι η εκπαίδευση των πολιτών/καταναλωτών ενέργειας με σκοπό την αλλαγή συμπεριφοράς σε σχέση με την κατανάλωση ενέργειας. Πολλές από αυτές τις δράσεις πραγματοποιούνται στο πλαίσιο χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, π.χ. μέσω του προγράμματος Ορίζοντας 2020, το πρόγραμμα της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία. Το Παράρτημα II συγκεντρώνει βασικές πληροφορίες για ορισμένα από τα πιο πρόσφατα προγράμματα που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας διατηρώντας στο επίκεντρο της λύσης τους καταναλωτές.

ΕΡΩΤΗΜΑ:

Πώς θα αντιδρούσατε εάν η πόλη ή η περιφέρεια στην οποία διαμένετε, σας ζητούσε να παρακολουθήσετε μία ημερίδα ενημέρωσης για την ενεργειακή φτώχεια;

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων πολιτών, σε ποσοστό **43.5%**, δήλωσε πως θα παρακολουθούσε ημερίδες ενημέρωσης για την ενεργειακή φτώχεια, ενώ μόλις το **5.7%** δήλωσε αρνητική πρόθεση σε μια τέτοια πρωτοβουλία. Αξίζει να αναφερθεί πως από το 43.5% που δήλωσε τη θετική του πρόθεση, το 78% κατοικεί σε μικρά αστικά κέντρα και μικρές πόλεις. Η έρευνα έδειξε πως όσο μεγαλύτερη η πόλη που κατοικούν, π.χ. Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τόσο μικρότερο το ποσοστό διάθεσης για συμμετοχή σε τέτοιες δράσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14: Απαντήσεις στο ερώτημα για πρόθεση συμμετοχής σε ημερίδα ενημέρωσης για την ενεργειακή φτώχεια (n=1.092)

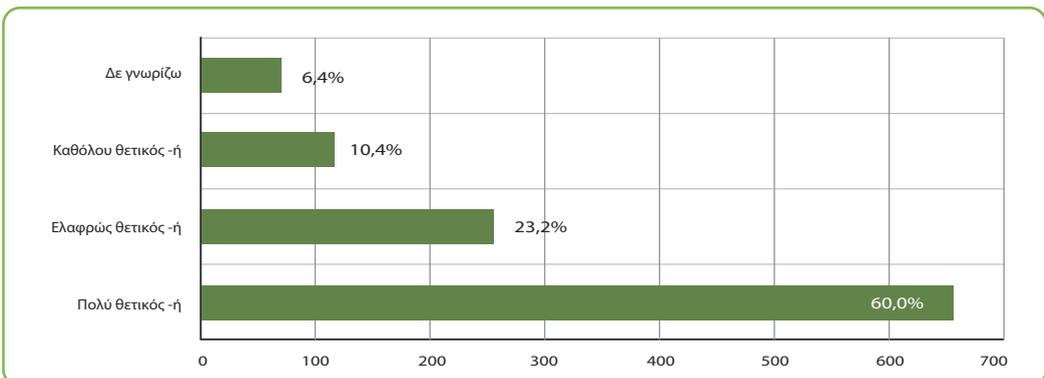

ΕΡΩΤΗΜΑ:

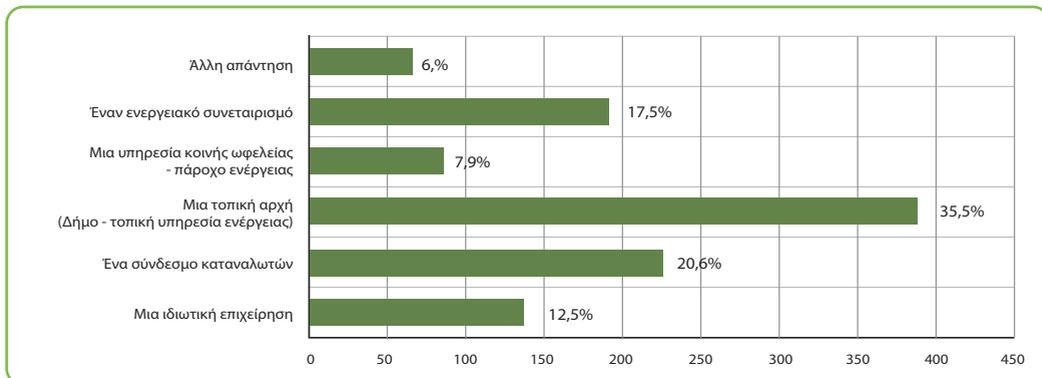
Πόσο θετικός-η είστε στη λήψη συμβουλών και πληροφοριών για ζητήματα κατανάλωσης ενέργειας, εάν σας παρέχονταν δωρεάν;

Το 60% των ερωτώμενων δήλωσε πως είναι πολύ θετικό στο να λάβει συμβουλές για ζητήματα κατανάλωσης ενέργειας, ενώ μόλις 1 στους 10 απάντησε αρνητικά (Διάγραμμα 15). Ως συνέχεια αυτού του ερωτήματος, οι συμμετέχοντες στην έρευνα πολίτες απάντησαν στην ερώτηση «Ποιον θα εμπιστευόσαστε περισσότερο για να σας παρέχει πληροφορίες και υπηρεσίες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μείωση της ενεργειακής φτώχειας» (Διάγραμμα 16) με την πλειοψηφία, σε ποσοστό 35.5% να δείχνει την προτίμηση του σε μια τοπική αρχή, ενώ ποσοστό 20% θα προτιμούσε μία ένωση καταναλωτών. Σημαντική είναι και η αμέσως επόμενη προτίμηση, αυτή της λήψης συμβουλών από μία ενεργειακή κοινότητα/συνεταιρισμό, με ποσοστό 17.5%. Η τρίτη προτίμηση δείχνει την εισχώρηση και ανάδειξη της έννοιας της ενεργειακής κοινότητας στην κοινωνία (N 4513/2018), και κατά συνέπεια την ανάδειξη του ρόλου των πολιτών σε ενεργούς καταναλωτές με όρους Ενεργειακής Δημοκρατίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15: Απαντήσεις στο ερώτημα για πρόθεση λήψης συμβουλών και πληροφοριών για ζητήματα κατανάλωσης ενέργειας (n=1.092)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: Απαντήσεις στο ερώτημα για την προτίμηση φορέα για την παροχή πληροφοριών και υπηρεσιών με σκοπό την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας (n=1.092)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

35.5%

των πολιτών, θα επέλεγε μια τοπική αρχή για να ενημερωθεί σχετικά με την ενεργειακή φτώχεια.

60.0%

είναι πολύ θετικό στο να λάβει συμβουλές για τη σωστή χρήση ενέργειας.

53.9%

των συμμετεχόντων πολιτών εκτιμά πως η ενεργειακή φτώχεια μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με ένα σύνολο μέτρων.

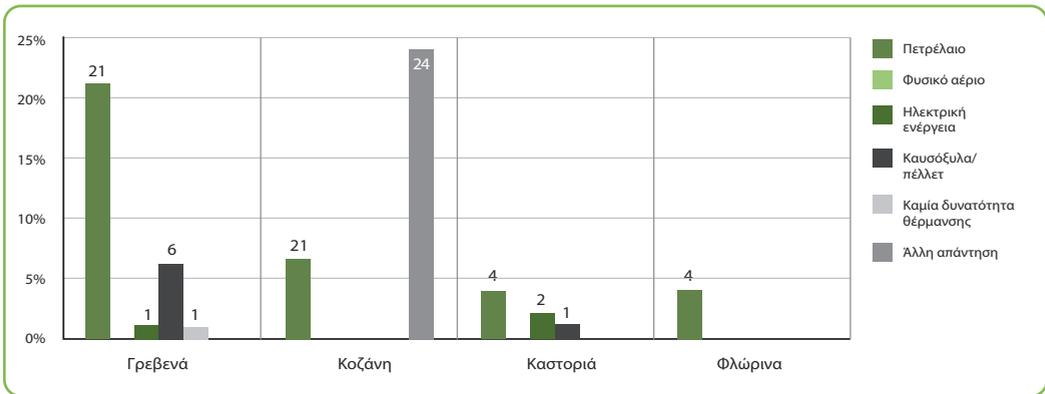

3.5. ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

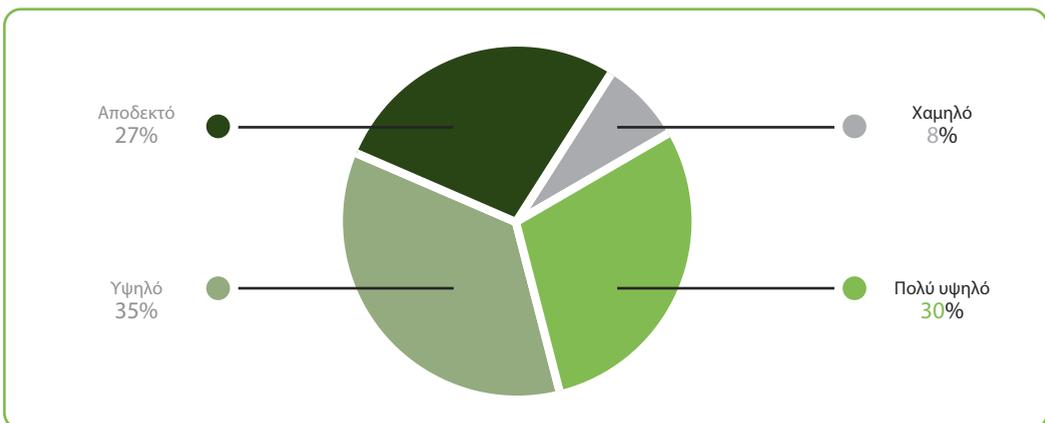
Στην ενότητα αυτή εξετάζουμε κάποια από τα βασικά δεδομένα της έρευνας με τρόπο συνδυαστικό καθώς και κατά περίπτωση περιφερειών, των οποίων τα δεδομένα διαφοροποιούνται λόγω ειδικών συνθηκών, αλλά και εστιάζοντας σε διαφορετικές ομάδες, όπως οι φοιτητές/τριες και οι συνταξιούχοι.

Η Δυτική Μακεδονία αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα. Η Περιφέρεια βρίσκεται στη Δ' Κλιματική Ζώνη. Η βασική διαφοροποίηση της σε σχέση με άλλες Περιφέρειες της χώρας, αλλά και μεταξύ των περιφερειακών ενοτήτων που την αποτελούν, έγκειται στους τρόπους θέρμανσης κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Η πόλη της Κοζάνης, όπως και η Πτολεμαΐδα (ν. Κοζάνης) διαθέτουν εγκαταστάσεις τηλεθέρμανσης, ως εκ τούτου αυτή είναι και η βασική πηγή θέρμανσης, σε αντίθεση με τους άλλους τρεις νομούς όπου η βασική πηγή θέρμανσης είναι το πετρέλαιο, κι η αμέσως επόμενη τα καυσόξυλα/πέλλετ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17: Πηγές θέρμανσης στους τέσσερις νομούς της Δυτικής Μακεδονίας (n=71)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18: Απόψεις για το κόστος ενέργειας στη Δυτική Μακεδονία (n=71)

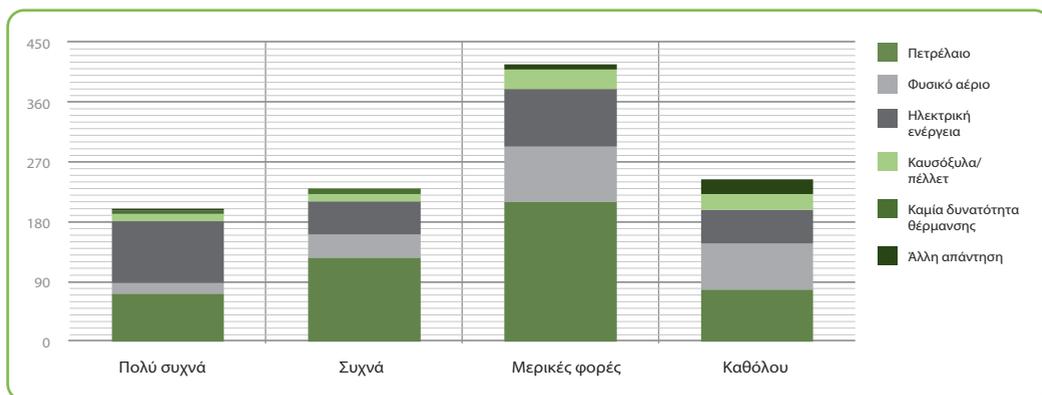

Στην ερώτηση για το κόστος ενέργειας, οι κάτοικοι της Δυτικής Μακεδονίας που συμμετείχαν στην έρευνα, απάντησαν σε ποσοστό 65% πως είναι υψηλό έως πολύ υψηλό, ενώ μόλις το 27% δήλωσε πως είναι αποδεκτό. Το 23% από το 27% που δήλωσε πως το κόστος είναι αποδεκτό, κατοικεί στην Κοζάνη κι αυτό εκτιμάται πως οφείλεται στο σύστημα τηλεθέρμανσης.

Το επόμενο διάγραμμα (Διάγραμμα 19) απεικονίζει την βαθμό δυσφορίας των νοικοκυριών από την έλλειψη επαρκούς ψύξης/θέρμανσης κατά τη διάρκεια της θερινής/χειμερινής περιόδου σε σχέση με το σύστημα θέρμανσης/ψύξης που χρησιμοποιούν. Το 47.6% των συμμετεχόντων στην έρευνα πολιτών που χρησιμοποιεί ηλεκτρική ενέργεια νιώθει πολύ συχνά δυσφορία από το κρύο και τη ζέστη. Το 55.4% αυτών που χρησιμοποιεί πετρέλαιο για τη θέρμανση της οικίας του, δήλωσε πως νοιώθει συχνά άβολα κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Αξίζει να σημειωθεί πως το 7.2% των συμμετεχόντων πολιτών που δήλωσε ότι δεν υπάρχει δυνατότητα θέρμανσης της κατοικίας, χρησιμοποιεί κατά περιόδους σόμπες υγραερίου για να καλύψει τις ανάγκες θέρμανσης κατά τη περίοδο του χειμώνα.

Επιπλέον, το 68% αυτών που δήλωσε πως το κόστος ενέργειας είναι πολύ υψηλό – υψηλό, δήλωσε επίσης πως δεν νοιώθει συχνά - έως πολύ συχνά άνετα κατά τους χειμερινούς και θερινούς μήνες σε ποσοστό 62%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19: Απεικόνιση βαθμού δυσφορίας των νοικοκυριών από την έλλειψη επαρκούς ψύξης/θέρμανσης κατά τη διάρκεια της θερινής/χειμερινής περιόδου σε σχέση με τη πηγή θέρμανσης/ψύξης (n=1.092)

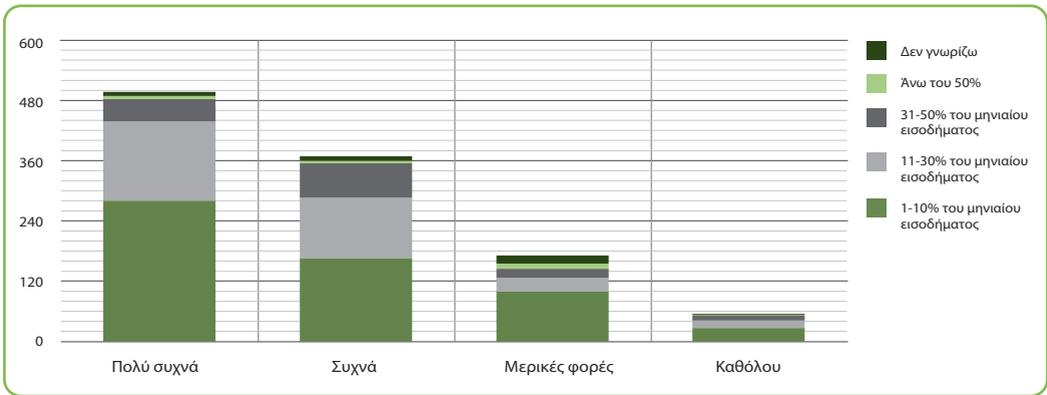

Το 52.5% των συμμετεχόντων στην έρευνα πολιτών δήλωσε πως δαπανά το 1%-10% του μηνιαίου εισοδήματός του για την κάλυψη των ενεργειακών υπηρεσιών, ενώ ποσοστό 28% δαπανά 11%-20% του μηνιαίου εισοδήματός του για την κάλυψη των αντίστοιχων υπηρεσιών. Το Γράφημα 20 απεικονίζει το βαθμό δυσφορίας των νοικοκυριών από την έλλειψη επαρκούς ψύξης/θέρμανσης κατά τη διάρκεια της θερινής/χειμερινής περιόδου σε σχέση με τις μηνιαίες δαπάνες για την προμήθεια υπηρεσιών ενέργειας. Συγκεκριμένα, όσοι δήλωσαν πως δαπανούν μεταξύ 1%-10% του εισοδήματός τους για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών, νοιώθουν πολύ συχνά έως συχνά άβολα στην κατοικία τους σε ποσοστό 49%. Το αντίστοιχο ποσοστό για όσους δήλωσαν πως δαπανούν το 11%-30% του εισοδήματός τους είναι 51.9%.

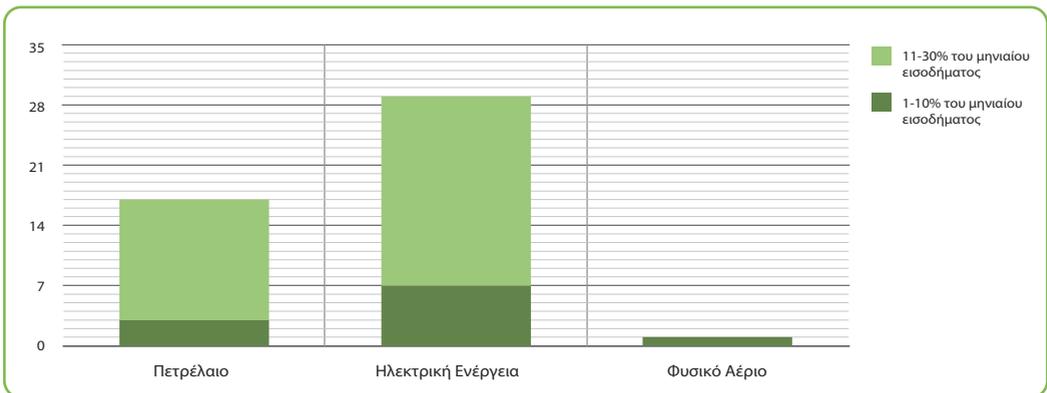
Χαρακτηριστικό είναι πως όσοι δήλωσαν τα παραπάνω ποσοστά δαπανών και δεν νοιώθουν καμία δυσφορία στην κατοικία τους, ζουν σε κατοικίες με υψηλή ενεργειακή απόδοση (Γ', Β' και Α'). Ακόμη ένα χαρακτηριστικό είναι πως υπάρχει ένα ποσοστό 6.5% που δεν γνωρίζει ποιες είναι οι μηνιαίες/ετήσιες δαπάνες του για υπηρεσίες ενέργειας.

Οι συμμετέχοντες πολίτες δήλωσαν πως βασικοί λόγοι για τους οποίους ο βαθμός δυσφορίας που νοιώθουν στην κατοικία τους καθ' όλο το έτος, είναι υψηλός ενώ δαπανούν υψηλά ποσά για θέρμανση και ψύξη, είναι η υγρασία, η κακή θερμομόνωση, η κακή ποιότητα των κουφωμάτων, η ελλιπής συντήρηση των θερμαντικών σωμάτων και κλιματιστικών λόγω κόστους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20: Απεικόνιση βαθμού δυσφορίας των νοικοκυριών από την έλλειψη επαρκούς ψύξης/θέρμανσης κατά τη διάρκεια της θερινής/χειμερινής περιόδου σε σχέση με τη δαπάνη για προμήθεια ενέργειας (n=1.092)

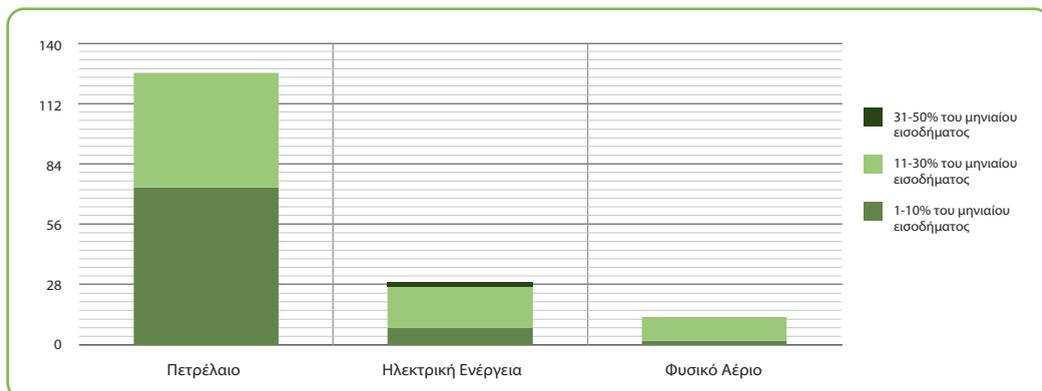
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21: Φοιτητές/τριες – Κύρια πηγή θέρμανσης/ψύξης σε συνδυασμό με το ποσοστό του εισοδήματος για την κάλυψη των ενεργειακών υπηρεσιών (n=47)

Στην έρευνα συμμετείχαν 47 φοιτητές/τριες, που δήλωσαν πως διαμένουν μακριά από την οικογενειακή εστία. Για τη θέρμανση τους χρησιμοποιούν σε ίδια ποσοστά πετρέλαιο και ηλεκτρική ενέργεια και όπως δήλωσαν νοιώθουν σε ποσοστό 64% πολύ συχνά έως συχνά κρύο κατά τους χειμερινούς μήνες. Το 78.7% δήλωσε πως δαπανά 11%-30% του εισοδήματός του για την κάλυψη των ενεργειακών υπηρεσιών. Οι φοιτητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα διέμεναν στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας κατά 48% και 52% αντίστοιχα.

Αντίστοιχα, στην έρευνα συμμετείχαν 168 συνταξιούχοι, εκ των οποίων το 75% δήλωσε πως για τη θέρμανση του χρησιμοποιεί πετρέλαιο ενώ κατά 57% νοιώθει συχνά έως πολύ συχνά άβολα λόγω κρύου, κάτι που τεκμηριώνεται μέσω των ελεύθερων απαντήσεων καθώς οι περισσότεροι αναφέρουν πως οι κατοικίες τους έχουν παλιά κουφώματα και απουσιάζει η μόνωση. Η πλειοψηφία, πάντως, των συνταξιούχων που συμμετείχε στην έρευνα δήλωσε σε ποσοστό 49.4% πως ξοδεύει το 1%-10% του εισοδήματός για την κάλυψη των ενεργειακών υπηρεσιών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22: Συνταξιούχοι – Κύρια πηγή θέρμανσης/ψύξης σε συνδυασμό με το ποσοστό του εισοδήματός για την κάλυψη των ενεργειακών υπηρεσιών (n=168)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η χάραξη πολιτικών για την αντιμετώπιση του φαινομένου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των Περιφερειών αλλά και των ομάδων που πλήττονται από αυτό.

27%

των συμμετεχόντων στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, δήλωσε πως το κόστος της ενέργειας είναι αποδεκτό. Το

23%

αυτών κατοικεί στην πόλη της Κοζάνης και χρησιμοποιεί ως μέσο θέρμανσης την τηλεθέρμανση.

47.6%

των συμμετεχόντων στην έρευνα πολιτών που χρησιμοποιεί ηλεκτρική ενέργεια, νιώθει πολύ συχνά δυσφορία από το κρύο και τη ζέση. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες πολίτες δήλωσαν πως βασικοί λόγοι για τους οποίους ο βαθμός δυσφορίας που νιώθουν στην κατοικία τους καθ' όλο το έτος είναι υψηλός ενώ δαπανούν υψηλά ποσά για θέρμανση και ψύξη, είναι η υγρασία, η κακή θερμομόνωση, η κακή ποιότητα των κουφωμάτων, η ελλιπής συντήρηση των θερμαντικών σωμάτων και κλιματιστικών λόγω κόστους.

64%

και

57%

είναι τα ποσοστά των φοιτητών και συνταξιούχων αντίστοιχα δήλωσε πως νιώθει συχνά έως πολύ συχνά άβολα λόγω κρύου στην κατοικία τους κατά τη χειμερινή περίοδο, κάτι που τεκμηριώνεται μέσω των ελεύθερων απαντήσεων καθώς οι περισσότεροι αναφέρουν πως οι κατοικίες τους έχουν παλιά κουφώματα και απουσιάζει η μόνωση.

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί μια σύνθετη έννοια η οποία εμπεριέχει οικονομική, κοινωνική και ενεργειακή διάσταση. Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση του 2008 κατέδειξε με τον πλέον εμφανικό τρόπο ότι το ζήτημα του μετριασμού της ενεργειακής φτώχειας ακολουθεί ως φυσική πρόκληση, και σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας, το 2018, παρατηρήθηκε ότι ένα στα τρία νοικοκυριά καθυστερούσε την πληρωμή των ενεργειακών του λογαριασμών, και ένα στα τέσσερα αδυνατούσε να διατηρήσει το σπίτι του αρκετά ζεστό.

Η παρούσα έρευνα με τα αποτελέσματά της έρχεται να τεκμηριώσει τα ευρωπαϊκά στατιστικά στοιχεία που αποτυπώνουν τη σοβαρότητα του φαινομένου στην Ελλάδα, και να τονίσει την ανάγκη ανάληψης καινοτόμων πρωτοβουλιών, τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο πολιτικής που θα στοχεύουν στις ρίζες του προβλήματος και όχι στην επιφανειακή αντιμετώπισή του. Η πολιτική και οικονομική στήριξη μέτρων ενίσχυσης της ενεργειακής αποδοτικότητας με στόχο την ριζική ενεργειακή αναβάθμιση των κατοικιών, η ρύθμιση της αγοράς ενέργειας με σκοπό τον εκδημοκρατισμό του ενεργειακού τομέα και την εξασφάλιση χαμηλότερων τιμών ενέργειας για τους ενεργειακά φτωχούς, τα οικονομικά κίνητρα μετάβασης από παραδοσιακά συμβατικά καύσιμα σε νέα καθαρότερα, η εντατική και τακτική ενημέρωση των πολιτών σχετικά με το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας και των πιθανών μέτρων αντιμετώπισής του, η διαμόρφωση νέων μοντέλων διαβίωσης με σεβασμό στην ενέργεια και περιορισμό της αλόγιστης κατανάλωσής της εμφανίζονται ως μόνο μερικά από τα πλέον βασικά μέτρα παρέμβασης. Εν τούτοις, αξίζει να σημειωθεί, ότι ακόμα και σήμερα η ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται με αποσπασματικά μέτρα κοινωνικής πολιτικής όπως για παράδειγμα το επίδομα πετρελαίου θέρμανσης, το κοινωνικό τιμολόγιο κ.λπ., τα οποία βασίζονται κυρίως σε εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια, αποσκοπώντας στη μερική ανακούφιση των πληγέντων.

Οι πολλαπλοί αιτιώδεις παράγοντες που υποθάλλουν την ενεργειακή φτώχεια στον ελληνικό χώρο διασχίζουν τα όρια της πολιτικής. Ωστόσο, εάν υπολογίσουμε την ασάφεια του κανονιστικού πλαισίου της χώρας που αποτρέπει τους τελικούς καταναλωτές από την πλήρη αποκρυπτογράφηση του προβλήματος, σε συνδυασμό με παράγοντες όπως το εξαιρετικά γερασμένο κτιριακό δυναμικό και την αγκίστρωση σε παραδοσιακά συμβατικά καύσιμα ενός κεντρικού ενεργειακού συστήματος, καθίσταται σαφές ότι η ολιστική αντιμετώπιση του προβλήματος της ενεργειακής φτώχειας, αν και αναδύεται ως κρίσιμος παράγοντας για την μετάβαση προς την αειφορία, ενσωματώνει μια πληθώρα προϋποθέσεων, που προς το παρόν συναντούν εξαιρετικές δυσκολίες ως προς την εξασφάλισή τους στον ελληνικό χώρο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.

ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Στην παρούσα ενότητα παρατίθενται πληροφορίες για τις εθνικές πολιτικές που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την αντιμετώπιση του φαινομένου της ενεργειακής φτώχειας. Αρχικά αναφέρονται οι κυριότερες στρατηγικές και σχέδια δράσης σε εθνικό επίπεδο και στη συνέχεια οι πολιτικές ανά τομέα.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΛΙΜΑ (ΕΣΕΚ)²⁵

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) δημοσιεύθηκε στις 31/12/2019 (ΦΕΚ Β' 4893) και αποτελεί ένα Στρατηγικό Σχέδιο για τα θέματα του Κλίματος και της Ενέργειας στο οποίο παρουσιάζεται ένας αναλυτικός οδικός χάρτης για την επίτευξη συγκριμένων Ενεργειακών και Κλιματικών Στόχων έως το έτος 2030. Το ΕΣΕΚ παρουσιάζει και αναλύει Προτεραιότητες και Μέτρα Πολιτικής σε ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών και οικονομικών δραστηριοτήτων προς όφελος της Ελληνικής κοινωνίας, καθιστώντας το κείμενο αναφοράς για τη δεκαετία 2020-2030.

Η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας αναφέρεται σαφώς ως μέρος των Προτεραιοτήτων Πολιτικής καθαρής ενέργειας και βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης που παρουσιάζονται. Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι που σχετίζονται με την ενεργειακή φτώχεια άμεσα ή έμμεσα, με χρονικό πλαίσιο έως το 2030, είναι οι εξής:

- Μείωση τουλάχιστον κατά 50% των σχετικών δεικτών ενεργειακής φτώχειας έως το 2025 και κατά 75% έως το 2030 (σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2016) και πολύ κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ
- Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 40% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990
- Μερίδιο ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας τουλάχιστον 35%
- Τελική κατανάλωση ενέργειας το 2030 όπως και το 2017

²⁵ Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/IUQte5m>

- Πλήρης εξάλειψη της παραγωγής ενέργειας από άνθρακα έως το 2028
- Αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 38% σύμφωνα με την προτεινόμενη από την ΕΕ μεθοδολογία
- Ετήσια ανακαίνιση συνολικής επιφάνειας 5.400 τ.μ. σε κτίρια που στεγάζουν υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης
- Ενεργειακή ανακαίνιση 600.000 κατοικιών (12-15%) του εθνικού κτιριακού αποθέματος
- Αύξηση του μεριδίου αερίου στην τελική ενέργεια κατά 50% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2017.

ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΑΚΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ²⁶

Συμπληρωματικά στο ΕΣΕΚ αναπτύσσεται και η «Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για την Ανακαίνιση του Κτιριακού Αποθέματος» (Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΕΠΕΑ/20334/148/01.03.2021, ΦΕΚ Β' 974), που αποτελεί έναν οδικό χάρτη για τα θέματα του Κλίματος και της Ενέργειας στο πλαίσιο της συμμετοχής της χώρας στο συλλογικό ευρωπαϊκό στόχο της επιτυχούς και βιώσιμης μετάβασης σε μια οικονομία κλιματικής ουδετερότητας έως το έτος 2050, και στο πλαίσιο εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων (ΟΕΑΚ – 2010/31/ΕΕ).

Το παρόν κείμενο αποτελεί την τρίτη έκδοση του εθνικού σχεδίου για τη μακροπρόθεσμη στρατηγική ανακαίνισης του υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία της ενεργειακής αναβάθμισης του ελληνικού κτιριακού αποθέματος (κατοικιών και εμπορικών κτιρίων, δημόσιων και ιδιωτικών), διευκολύνοντας την οικονομικά αποδοτική μετατροπή υφιστάμενων κτιρίων σε κτίρια με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας. Ως στόχος που σχετίζεται με την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας αναφέρεται η μετατροπή του κτιριακού αποθέματος σε υψηλής ενεργειακής απόδοσης και απαλλαγμένο από ανθρακούχες εκπομπές έως το 2050.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΎΝΔΕΙΑΣ (ΣΔΕΕ)²⁷

Στο Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ενεργειακής Ύνδειας, που δημοσιεύθηκε στις 28/09/2021 (ΦΕΚ Β' 4447), εξειδικεύεται η εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση του φαινομένου σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΕΣΕΚ. Περιλαμβάνει τον ορισμό των ενεργειακά φτωχών νοικοκυριών, τη μεθοδολογία αποτίμησης του φαινομένου καθώς και την διαδικασία παρακολούθησης της πορείας καταπολέμησής του, την περίοδο 2021-2030.

Για τον προσδιορισμό των ενεργειακά φτωχών νοικοκυριών προτιμήθηκε ένας συνδυαστικός δείκτης με γνώμονα την εμπειρία του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για την Ενεργειακή Φτώχεια όσο και τη μεθοδολογία που ανέπτυξε το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ) στο πλαίσιο του Εθνικού Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας. Σύμφωνα με αυτόν το βασικό Δείκτη I&II τα πληττόμενα νοικοκυριά πληρούν ταυτόχρονα τις εξής συνθήκες:

- Το ετήσιο κόστος της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας κάθε νοικοκυριού να είναι χαμηλότερο από το 80% του ετήσιου κόστους του για την κάλυψη της ελάχιστης απαιτούμενης κατανάλωσης ενέργειας (Συνθήκη I).

²⁶ Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για την Ανακαίνιση του Κτιριακού Αποθέματος. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/8UQr7J5>

²⁷ Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ενεργειακής Ύνδειας. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/4UQr9gM>

- Το καθαρό εισόδημα κάθε νοικοκυριού σε ετήσια βάση να είναι χαμηλότερο από το 60% της διαμέσου του αντίστοιχου εισοδήματος για το σύνολο των νοικοκυριών σύμφωνα με τον ορισμό της σχετικής φτώχειας (Συνθήκη II). Επιπρόσθετα, προσδιορίστηκε ο Δείκτης $I&II_{eq}$, υποκαθιστώντας το καθαρό εισόδημα του νοικοκυριού με το ανηγμένο καθαρό εισόδημα²⁸ κάθε νοικοκυριού βάση του ισοδύναμου αριθμού των ατόμων που ανήκουν σε κάθε νοικοκυριό σύμφωνα με την κλίμακα του ΟΟΣΑ (Συνθήκη II_{eq}).

Στο πλαίσιο αυτό δρομολογείται ο ανασχεδιασμός του υφιστάμενου Παρατηρητηρίου Ενεργειακής Φτώχειας κι η ενίσχυση του ρόλου του ως εργαλείου παρακολούθησης και ενημέρωσης, καθώς και μια σειρά μέτρων πολιτικής που εστιάζουν σε τρεις βασικούς πυλώνες:

1. Προστασία των καταναλωτών, μέσα από την:
  - Βελτίωση του Κοινωνικού Τιμολογίου με την υιοθέτηση προνομιακής τιμής πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας για την κάλυψη των ελάχιστων συνθηκών θερμικής άνεσης.
  - Διάθεση «Ενεργειακής Κάρτας» σε πληττόμενα νοικοκυριά που θα εξασφαλίζει την κατανάλωση συγκεκριμένης ποσότητας ενεργειακών προϊόντων από τα αυτά σε προνομιακή τιμή.
  - Εφαρμογή κατάλληλων κανονιστικών και ρυθμιστικών μέτρων για την προστασία των πληττόμενων νοικοκυριών (π.χ. διευκόλυνση αποπληρωμής λογαριασμών, απαγόρευση αποσύνδεσης κάτω από ένα ελάχιστο όριο κατανάλωσης, χρήση έξυπνων μετρητών κ.λπ.)
2. Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών και αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ). Για τα μέτρα αυτά προβλέπεται χρηματοδότηση από το Εθνικό Σχέδιο Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης, ενώ θα μπορούσαν να υλοποιηθούν συνδυαστικά με προγράμματα ανακαίνισης του κτιριακού αποθέματος, σε συνεργασία με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Αναλυτικότερα προβλέπονται:
  - Επιδοτούμενα προγράμματα για τη ριζική αναβάθμιση κτιρίων κατοικίας, την εγκατάσταση αποδοτικότερων συστημάτων θέρμανσης και ψύξης, καθώς και συστημάτων ΑΠΕ για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας για αυτοκατανάλωση, με δυνατότητα πώλησης της περίσσειας ενέργειας.
  - Συμμετοχή των πληττόμενων νοικοκυριών σε σχήματα Απόκρισης και Διαχείρισης της ζήτησης όσο και εγκατάσταση συστημάτων αποθήκευσης.
  - Διασφάλιση δίκαιης κατανομής κινήτρων και οφέλους μεταξύ ιδιοκτητών/τριών και ενοικιαστών, για την διευκόλυνση της πραγματοποίησης παρεμβάσεων σε ενοικιαζόμενες κατοικίες.
  - Παροχή κινήτρων για δράσεις σε πληττόμενα νοικοκυριά στις περιοχές που επηρεάζονται από την απολιγνιτοποίηση.
  - Παροχή κινήτρων στα Υπόχρεα Μέρη στο πλαίσιο των Καθεστώτων Επιβολής για την υλοποίηση παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας (π.χ. εγκατάσταση αποδοτικών συστημάτων θέρμανσης και ψύξης κ.λπ.).
  - Αξιοποίηση του θεσμού των ενεργειακών κοινοτήτων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

²⁸ Το καθαρό εισόδημα προσαρμόζεται ανά «ισοδύναμο-ενήλικο» ώστε να ληφθούν υπόψη οι διαφορές στο μέγεθος και τη σύνθεση των νοικοκυριών: το εισόδημα που εισρέει σε ένα νοικοκυριό διαιρείται με το «ισοδύναμο μέγεθος» του, το οποίο έχει υπολογισθεί με βάση την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ. Σε κάθε μέλος ενός δεδομένου νοικοκυριού, είτε είναι παιδί είτε ενήλικος, αποδίδεται το ίδιο ισοδύναμο εισόδημα. Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/qUQrXuS>

3. Ενημέρωση και εκπαίδευση των πληττόμενων νοικοκυριών και άλλων επαγγελματικών ομάδων. Πιο συγκεκριμένα προβλέπονται:
- Εξατομικευμένες δράσεις εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης από τα Υπόχρεα Μέρη στο πλαίσιο των Καθεστώτων Επιβολής (π.χ. διαγνωστικοί ενεργειακοί έλεγχοι).
  - Στοχευμένες δράσεις ενημέρωσης και εκπαίδευσης σε πληττόμενα νοικοκυριά και επαγγελματίες οι οποίοι σχετίζονται με την υλοποίηση δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας σε αυτά.

ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ «ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΩ 2021»²⁹

Το Πρόγραμμα «Εξοικονομώ 2021» είναι ένα πρόγραμμα ενεργειακής αναβάθμισης κατοικιών, που αποτελεί το διάδοχο σχήμα των προγραμμάτων «Εξοικονόμηση κατ' Οικον» και «Εξοικονομώ-Αυτονομώ» που υλοποιήθηκαν τα έτη 2014-2020. Το Πρόγραμμα συνίσταται στην παροχή κινήτρων για παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας με στόχο την βελτίωση της ενεργειακής κλάσης των κατοικιών κατά τουλάχιστον τρεις (3) κατηγορίες. Η συνολική επένδυση του έργου θα συμβάλει στην εξοικονόμηση ενέργειας κατά τουλάχιστον 213 κtοε ετησίως και στην ενεργειακή ανακαίνιση κατ' ελάχιστον 105.000 κατοικιών έως το 2025. Η επένδυση περιλαμβάνει ξεχωριστά κίνητρα για τη στήριξη των φτωχών και ευάλωτων νοικοκυριών με τη μορφή αυξημένου ποσοστού επιχορηγήσεων και χωριστού προϋπολογισμού 100 εκατομμυρίων Ευρώ.

Επιλέξιμες κατοικίες για χρηματοδότηση είναι οι μονοκατοικίες ή τα μεμονωμένα διαμερίσματα και οι πολυκατοικίες που χρησιμοποιούνται ως κύρια κατοικία, έχουν νόμιμη οικοδομική άδεια και κατατάσσονται σύμφωνα με το Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) σε κλάση Γ ή χειρότερη.

Οι επιλέξιμες παρεμβάσεις για χρηματοδότηση είναι:

- Αντικατάσταση κουφωμάτων,
- Τοποθέτηση θερμομόνωσης στο κέλυφος του κτιρίου (εξωτερικοί τοίχοι, στέγη/δώμα, πιλοτή),
- Αναβάθμιση του συστήματος θέρμανσης/ψύξης και ζεστού νερού χρήσης με χρήση ΑΠΕ,
- Άλλες παρεμβάσεις αυτονομίας (εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων, έξυπνο σπίτι, αναβάθμιση συστήματος ανελκυστήρα κ.λπ.)

Ο μέγιστος επιλέξιμος προϋπολογισμός παρεμβάσεων ανά ακίνητο δεν μπορεί να υπερβαίνει:

- το γινόμενο του 1,0 € επί το σύνολο της εκτιμώμενης ετήσιας εξοικονόμησης πρωτογενούς ενέργειας (kWh) όπως προκύπτει από το Α΄ Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης,
- το γινόμενο του 200 € επί την επιφάνεια κυρίων χώρων (όπως αυτή προκύπτει από το έντυπο Ε9 και στη συνέχεια από την ηλεκτρονική ταυτότητα κτηρίου).
- τις 28.000 € για μονοκατοικία/μεμονωμένο διαμέρισμα/διαμέρισμα ως μέρος αίτησης σε πολυκατοικία συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ.

²⁹ Επίσημη ιστοσελίδα του προγράμματος «Εξοικονομώ 2021». Διαθέσιμο εδώ: <https://cutt.ly/EUQgkui>

Η νέα μορφή του προγράμματος παρουσιάζει αρκετές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τα προηγούμενα έτη καθώς:

- Καταργείται η χρονική ιεράρχηση υποβολής αιτήσεων και δημιουργείται λίστα επιλαχόντων για τη διασφάλιση της απορρόφησης των διαθέσιμων πόρων και την αύξηση των δικαιούχων.
- Δημιουργείται νέα κατηγορία μόνο για τα ευάλωτα νοικοκυριά, ενισχύοντας τις πρωτοβουλίες καταπολέμησης της ενεργειακής φτώχειας. Επιπλέον, εισάγονται κοινωνικά κριτήρια για ΑμεΑ, πολύτεκνους και μονογονεϊκές οικογένειες, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 21% του ποσοστού μοριοδότησης.
- Η εκτιμώμενη ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας βάσει του προτεινόμενου κόστους παρεμβάσεων θα αποτελέσει το σημαντικότερο κριτήριο σε ποσοστό 50% και ακολουθεί το ατομικό ή οικογενειακό εισόδημα σε ποσοστό 15%.
- Εισάγεται το κριτήριο των βαθμομερών, με το οποίο λαμβάνονται υπόψη οι κλιματικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή.
- Καταργούνται οι αιτήσεις αποκλειστικά για παρεμβάσεις σε κοινόχρηστους χώρους σε πολυκατοικίες.
- Η Ηλεκτρονική Ταυτότητα Κτιρίου καθίσταται υποχρεωτική και επιδοτείται στο πλαίσιο του προγράμματος.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα συμβάλλει στην επίτευξη του στόχου του ΕΣΕΚ για ενεργειακή αναβάθμιση τουλάχιστον 60.000 κατοικιών ετησίως έως το 2030.

ΝΟΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ³⁰

Οι Ενεργειακές Κοινότητες (ΕΚ), βάσει του Νόμου 4513/2018 (ΦΕΚ Α' 9/23-01-2018) είναι αστικοί συνεταιρισμοί αποκλειστικού σκοπού με στόχο την προώθηση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, και της καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα, την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας και την προαγωγή της ενεργειακής αειφορίας, την παραγωγή, αποθήκευση, ιδιοκατανάλωση, διανομή και προμήθεια ενέργειας, την ενίσχυση της ενεργειακής αυτόνομης και ασφάλειας σε νησιωτικούς δήμους, καθώς και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στην τελική χρήση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι ΕΚ μπορούν να δραστηριοποιούνται στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), της Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ), της ορθολογικής χρήσης ενέργειας, της ενεργειακής αποδοτικότητας, των βιώσιμων μεταφορών, της διαχείρισης της ζήτησης και της παραγωγής, διανομής και προμήθειας ενέργειας.

Ο νόμος ενθαρρύνει τους πολίτες, τις τοπικές αρχές και τους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς να συμμετέχουν στην παραγωγή, διανομή και προμήθεια ενέργειας, θέτοντας ένα κριτήριο τοπικότητας (τουλάχιστον το 51% των μελών να σχετίζονται με τον τόπο όπου έχει την έδρα της η ΕΚ). Κάθε μέλος έχει μία ψήφο ανεξάρτητα από το συνεταιριστικό κεφάλαιο που κατέχει. Ειδικά για μικρά νησιά (<3100 κάτοικοι), τα ποσοστά συμμετοχής των τοπικών ή περιφερειακών αρχών μπορούν να φτάσουν το 50%. Υπάρχουν δύο τύποι ΕΚ, οι μη κερδοσκοπικές και οι κερδοσκοπικές, που διαφοροποιούνται σε σχέση με τον αριθμό και τον τύπο των μελών τους καθώς και τη δυνατότητα διανομής των πλεονασμάτων χρήσης τους.

³⁰ Νόμος 4513/2018 «Ενεργειακές Κοινότητες και άλλες διατάξεις». Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/dUQgvKJ>

Στόχος είναι η εγκατάσταση έργων απόδοσης 600 MW έως το 2030 (συνολική επίτευξη άνω του 1 GW εγκατεστημένης ισχύος) μέσω κοινοτικών προγραμμάτων κυρίως για αυτοπαραγωγή.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ³¹

Το επίδομα θέρμανσης δίνεται στους καταναλωτές που χρησιμοποιούν πετρέλαιο θέρμανσης, φυσικό αέριο ή βιομάζα ως αρωγή στα ετήσια έξοδα θέρμανσης. Το ποσό που αντιστοιχεί σε κάθε νοικοκυριό υπολογίζεται με βάση τις μετεωρολογικές και γεωγραφικές παραμέτρους και κυμαίνεται από 80 € έως 650 € για το 2020. Στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής είναι να βοηθήσει τα ευάλωτα νοικοκυριά να ανταπεξέλθουν στα έξοδα θέρμανσης και να αντισταθμίσει την αύξηση των τιμών των καυσίμων που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ή ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ (ΚΕΑ)³²

Το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ) είναι ένα μηνιαίο επίδομα πρόνοιας που στοχεύει να λειτουργήσει ως δίκτυο ασφαλείας για τα ευάλωτα νοικοκυριά και να συμβάλει στην αντιμετώπιση των συνεπειών της φτώχειας και την αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα μέτρα που προβλέπει το ΚΕΑ είναι:

- Ενίσχυση εισοδήματος τουλάχιστον κατά 200 €/μήνα (ποσό που αντιστοιχεί σε νοικοκυριό ενός ατόμου)
- Συμπληρωματικές κοινωνικές υπηρεσίες, παροχές και αγαθά όπως δωρεάν ιατρική περίθαλψη για ανασφάλιστους πολίτες, παραπομπή και ένταξη σε δομές κοινωνικής φροντίδας/υποστήριξης και υπηρεσίες/προγράμματα για την αντιμετώπιση της φτώχειας
- Κοινωνικό τιμολόγιο ηλεκτρικής ενέργειας, ύδρευσης και δημοτικών δαπανών
- Προώθηση των δικαιούχων, εάν είναι σε θέση να εργαστούν, σε δράσεις που αποσκοπούν στην ένταξη/επανεκπαίδευσή τους στην αγορά εργασίας (προγράμματα κοινωφελούς εργασίας, προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, πρακτική άσκηση, ένταξη/επιστροφή στο εκπαιδευτικό σύστημα και σχολεία δεύτερης ευκαιρίας).

ΕΠΙΔΟΜΑ ΣΤΕΓΑΣΗΣ/ΕΝΟΙΚΙΟΥ³³

Το Επίδομα Στέγασης είναι ένα πρόγραμμα επιδότησης ενοικίου πρόνοιας για νοικοκυριά που ενοικιάζουν την κύρια κατοικία τους. Το πρόγραμμα στοχεύει να λειτουργήσει ως ένα αποτελεσματικό σύστημα κοινωνικής προστασίας για την πρώτη κατοικία. Παρέχει οικονομική βοήθεια σε ευάλωτα νοικοκυριά για την κάλυψη (εν μέρει) του κόστους του ενοικίου τους η οποία κυμαίνεται από 70 € έως 210 €/μήνα. Για τους δικαιούχους ισχύουν κριτήρια εισοδήματος, αξίας ακινήτου και συμβολαίου ενοικίασης.

³¹ Επίσημη ιστοσελίδα για το επίδομα θέρμανσης. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/LUQgECp>

³² Πληροφορίες για το ΚΕΑ από την επίσημη ιστοσελίδα του Οργανισμού Πρόνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/TUQgDSY>

³³ Επίσημη ιστοσελίδα για το επίδομα στέγασης. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/tUQgHNq>

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΙΚΙΑΚΟ ΤΙΜΟΛΟΓΙΟ (ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ)³⁴

Τα ευάλωτα νοικοκυριά που εμπίπτουν σε ορισμένες κατηγορίες όσον αφορά το εισόδημά τους, την αξία της περιουσίας τους και τις συνθήκες υγείας τους δικαιούνται μειωμένες χρεώσεις ηλεκτρικής ενέργειας και άλλες πρόσθετες παροχές. Υπάρχουν δύο κατηγορίες δικαιούχων: 1. αυτοί που λαμβάνουν το «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης» (ΚΕΑ) και χρεώνονται 75 €/MWh, οι οποίοι εξαιρούνται επίσης από τα τέλη διανομής και δικτύου και 2. οι υπόλοιποι δικαιούχοι που χρεώνονται 45 €/MWh.

ΕΚΠΤΩΣΗ ΣΤΟ ΠΡΟΣΤΙΜΟ ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ/ΣΤΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ³⁵

Αυτό είναι ένα οικονομικό κίνητρο που παρέχεται σε πολίτες/ιδιοκτήτες κτιρίων (όχι μόνο κατοικίας αλλά όλων των χρήσεων) οι οποίοι νομιμοποιούν τα κτίριά τους που χτίστηκαν χωρίς άδεια ή περιλαμβάνουν κατασκευές/χρήσεις που δεν είναι απολύτως νόμιμες και έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το 2011. Τα έξοδα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης ή της δομικής ανθεκτικότητας αυτών των κτιρίων μπορούν να συμψηφιστούν με το πρόστιμο σε ποσοστό έως και 50% του προστίμου. Στόχος του συγκεκριμένου κινήτρου είναι να ενθαρρυνθεί τόσο η νομιμοποίηση όσο και η αναβάθμιση της ενεργειακής απόδοσης/δομική ενίσχυση αυτών των κτιρίων υπό την καθοδήγηση μηχανικών/εμπειρογνομών.

ΕΚΠΤΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΦΟΡΟ ΔΑΠΑΝΩΝ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗΣ ΚΤΙΡΙΩΝ³⁶

Το συγκεκριμένο μέτρο αποτελεί ένα οικονομικό κίνητρο για τους πολίτες/ιδιοκτήτες κτιρίων (όχι μόνο κατοικίας αλλά όλων των χρήσεων) που εκτελούν εργασίες ενεργειακής, λειτουργικής και αισθητικής αναβάθμισης των κτιρίων τους οι οποίες πραγματοποιούνται από 1/1/2020 έως και 31/12/2022. Το 40% του κόστους των έργων συμψηφίζεται με τον ετήσιο φόρο εισοδήματος μέχρι του ποσού των 6.400 € για περίοδο τεσσάρων ετών. Σκοπός του συγκεκριμένου μέτρου πολιτικής είναι η μείωση της φοροδιαφυγής μεταξύ των επαγγελματιών του οικοδομικού κλάδου και η ενθάρρυνση των έργων αναβάθμισης υφιστάμενων κτιρίων.

ΜΗΤΡΩΟ ΕΥΑΛΩΤΩΝ ΠΕΛΑΤΩΝ³⁷

Το Μητρώο Ευάλωτων Πελατών ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί ένα μέτρο προστασίας για ευάλωτους καταναλωτές και προβλέπει μέτρα που εφαρμόζονται από όλους τους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Στους Ευάλωτους Πελάτες παρέχονται ειδικά μέτρα προστασίας, όπως είναι προθεσμία εξόφλησης Λογαριασμών Κατανάλωσης τουλάχιστον σαράντα ημερών, δυνατότητα τμηματικής και άτοκης εξόφλησης Λογαριασμών Κατανάλωσης, αναστολή της δυνατότητας του προμηθευτή να δώσει εντολή απενεργοποίησης μετρητή (διακοπής ρεύματος) λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών κατά το χρονικό διάστημα από Νοέμβριο έως Μάρτιο και κατά τη διάρκεια των μηνών Ιουλίου και Αυγούστου, καθώς και αυστηρότερες

³⁴ Πληροφορίες για το Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο από την επίσημη ιστοσελίδα της ΗΔΙΚΑ. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/mUQgN4d>

³⁵ Κ.Υ.Α. υπ' αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΑΟΚΑ/27454/2631/2017. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/RUQg7oB>

³⁶ Απόφαση 1090/16-04-2021. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/SUQhebZ>

³⁷ Πληροφορίες για τους Ευάλωτους Πελάτες από την επίσημη ιστοσελίδα του ΔΕΔΔΗΕ. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/ZUQhuzy>

προϋποθέσεις για την καταγγελία της σύμβασης προμήθειας εκ μέρους του προμηθευτή. Στον τομέα του φυσικού αερίου απαγορεύεται η διακοπή της παροχής λόγω οφειλών σε καταναλωτές που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας, καταργείται η προκαταβολή για την ένταξη ευάλωτων πελατών σε διακανονισμό ληξιπρόθεσμων οφειλών και αυξάνεται ο αριθμός των δόσεων διακανονισμού.

Στο Μητρώο των Ευάλωτων Πελατών μπορούν να ενταχθούν οι Οικιακοί Πελάτες ηλεκτρικής ενέργειας και μόνο για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας της κύριας κατοικίας τους, εφόσον ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες:

Α' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: Πελάτες που έχουν ενταχθεί στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (ΚΟΤ)

Β' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: Πελάτες που στην σύνθεση του νοικοκυριού τους περιλαμβάνεται και άτομο ή άτομα που έχουν ανάγκη μηχανικής υποστήριξης με χρήση ιατρικών συσκευών, η οποία παρέχεται κατ' οίκον και είναι απαραίτητη για τη ζωή τους και πληρούν τα εισοδηματικά κριτήρια ένταξης στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (δεν ισχύουν κριτήρια ιδιοκτησίας)

Γ' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: Πελάτες, οι οποίοι έχουν συμπληρώσει το εβδομηκοστό (70ό) έτος της ηλικίας τους, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχει άλλο ενήλικο μέλος του νοικοκυριού το οποίο δεν έχει συμπληρώσει το ως άνω όριο ηλικίας και επιπροσθέτως να πληρούν τα εισοδηματικά κριτήρια ένταξης στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο, προσαυξανόμενα κατά οκτώ χιλιάδες (8.000) ευρώ (δεν ισχύουν κριτήρια ιδιοκτησίας).

Στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής είναι να δοθεί η δυνατότητα στους ευάλωτους καταναλωτές ενέργειας να έχουν πλήρη πρόσβαση στα οφέλη της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας, τα οποία ενδέχεται να μην είναι διαφορετικά διαθέσιμα σε αυτούς λόγω ζητημάτων όπως η οικονομική προσιτότητα της ενέργειας.

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ³⁸

Το καθεστώς επιβολής υποχρέωσης ενεργειακής απόδοσης, όπως ορίζεται στο Νόμο 4342/2015 (ΦΕΚ 143 Α'/9-11-2015), αποτελεί το πρώτο και μοναδικό μέτρο εξοικονόμησης ενέργειας μέχρι σήμερα που βασίζεται στην αγορά. Το συγκεκριμένο μέτρο ίσχυε για την περίοδο 2017-2020 και θα συνεχίσει να ισχύει έως το 2030. Ο εν λόγω μηχανισμός αποσκοπεί στην ενεργή δραστηριοποίηση των διανομέων ενέργειας ή/και των εταιρειών λιανικής πώλησης ενέργειας, που ορίζονται ως υπόχρεα μέρη, στον τομέα της εξοικονόμησης ενέργειας με σκοπό την υλοποίηση παρεμβάσεων βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης σε καταναλωτές τελικής ενέργειας για την επίτευξη των δεσμεύσεων της χώρας σε σχέση με τους ευρωπαϊκούς στόχους εξοικονόμησης ενέργειας. Επιπρόσθετα οφέλη του συγκεκριμένου μέτρου πολιτικής είναι η μείωση των τιμολογίων ενέργειας, η προώθηση των ενεργειακών υπηρεσιών και του κλάδου των Επιχειρήσεων Ενεργειακών Υπηρεσιών (ΕΕΥ), η ενίσχυση των ευάλωτων νοικοκυριών και η βελτίωση του περιβάλλοντος.

³⁸ Πληροφορίες για το Καθεστώς Επιβολής Υποχρέωσης Ενεργειακής Απόδοσης από την επίσημη ιστοσελίδα τους Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: <https://cutt.ly/sUQHBYv>

Στο πλαίσιο του καθεστώτος επιβολής υποχρέωσης ενεργειακής απόδοσης, το οποίο ορίζεται στην Υπουργική Απόφαση υπ' Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΕΠΕΑ/102848/1035 (ΦΕΚ Β' 4237, 20/11/2019) «Κανονισμός Λειτουργίας Καθεστώτος Υποχρέωσης Ενεργειακής Απόδοσης», οι πάροχοι, διανομείς και προμηθευτές ενέργειας και καυσίμων υποχρεούνται να επενδύουν μέρος των κεφαλαίων τους στην επίτευξη των εθνικών στόχων ενεργειακής απόδοσης, ενώ οι καταναλωτές διασφαλίζονται και δεν επιβαρύνονται με πρόσθετο κόστος. Το πλαίσιο περιέχει διατάξεις για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Ειδικότερα, για την 1η περίοδο εφαρμογής 2017-2020 εφαρμόστηκε πριμοδότηση για την εξοικονόμηση ενέργειας ως αποτέλεσμα της εκτέλεσης τεχνικών ή/και συμπεριφορικών μέτρων σε ενεργειακά ευάλωτα νοικοκυριά, μέσω ενός συντελεστή αύξησης 1,4. Αναμένονται τροποποιήσεις με στόχο τη βελτίωση τόσο της λειτουργίας όσο και της αποτελεσματικότητας του προγράμματος και κυρίως για να παρακινηθούν τα υπόχρεα μέρη να εμπλακούν σε περισσότερες παρεμβάσεις τεχνικής φύσεως. Τα καθεστώτα επιβολής υποχρέωσης ενεργειακής απόδοσης προβλέπεται ότι θα αντιπροσωπεύουν το 20% του συνολικού στόχου σωρευτικής εξοικονόμησης ενέργειας, για την περίοδο 2021-2030.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΜΕ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΟΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

POWERPOOR

EMPOWERING ENERGY POOR CITIZENS THROUGH JOINT ENERGY INITIATIVES

Το POWERPOOR στοχεύει στην ανάπτυξη προγραμμάτων/συστημάτων υποστήριξης των ενεργειακά φτωχών πολιτών και στην ενθάρρυνση της χρήσης εναλλακτικών συστημάτων χρηματοδότησης (π.χ. δημιουργία ενεργειακών κοινοτήτων/συνεταιρισμών, συμμετοχική χρηματοδότηση (crowdfunding)). Το POWERPOOR θα διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων, την υλοποίηση παρεμβάσεων ενεργειακής απόδοσης μικρής κλίμακας, καθώς και την εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των πολιτών. Πιλοτικά προγράμματα υποστήριξης των ενεργειακά φτωχών θα σχεδιαστούν, θα αναπτυχθούν και θα πραγματοποιηθούν σε οκτώ χώρες της Ευρώπης (Βουλγαρία, Κροατία, Εσθονία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Λετονία, Πορτογαλία και Ισπανία), και θα καθοδηγούνται από ένα δίκτυο πιστοποιημένων Συμβούλων και Μεντόρων Ενέργειας (Energy Supporters and Energy Mentors). Αυτοί οι Σύμβουλοι και Μέντορες Ενέργειας θα στηρίξουν ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση παρεμβάσεων ενεργειακής απόδοσης, καθώς και στη συμμετοχή τους σε συλλογικές πρωτοβουλίες για την ενέργεια. Οι ενεργειακά φτωχοί πολίτες θα συμμετέχουν μέσω διαφόρων προγραμματισμένων δραστηριοτήτων, όπως οι Ημερίδες Ενημέρωσης, τα Τοπικά Γραφεία Αντιμετώπισης της Ενεργειακής Φτώχειας και εργαλεία τα οποία βασίζονται στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (Εργαλειοθήκη Αντιμετώπισης της Ενεργειακής Φτώχειας). Για την υποστήριξη αυτής της διαδικασίας, αναπτύχθηκαν τρία τέτοια εργαλεία:

Το POWER TARGET, το οποίο βασίζεται σε δεδομένα και θα βοηθήσει τις τοπικές και περιφερειακές αρχές στον εντοπισμό ομάδων/κοινοτήτων ενεργειακά φτωχών πολιτών. Αυτό το εργαλείο θα χρησιμοποιεί ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες, όπως δεδομένα τα οποία σχετίζονται με την ενέργεια, χαρακτηριστικά κτιρίων και άλλα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία.

Το POWER ACT, το οποίο θα είναι μια εφαρμογή με επίκεντρο τους πολίτες και η οποία θα αξιοποιηθεί από αυτούς ώστε να γίνει πιο εύκολη η αλλαγή συμπεριφοράς τους και η υποστήριξή τους κατά την εφαρμογή μέτρων ενεργειακής απόδοσης.

Το POWER FUND, το οποίο θα παρέχει στους πολίτες πληροφορίες σχετικά με ευκαιρίες χρηματοδότησης για έργα που μπορούν να συμβάλουν στην ανακούφιση της ενεργειακής φτώχειας, όπως: (α) η ύπαρξη μιας διαδικτυακής αγοράς για να γίνουν μέλη ή να δημιουργήσουν μια ενεργειακή κοινότητα/συνεταιρισμό και (β) το πώς να υλοποιήσουν εκστρατείες συμμετοχικής χρηματοδότησης.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2020-2023
Ιστότοπος έργου:	https://powerpoor.eu/

ENPOR

ACTIONS TO MITIGATE ENERGY POVERTY IN THE PRIVATE RENTED SECTOR

Η ενεργειακή φτώχεια -ή ευαλωτότητα- είναι καθοριστικός παράγοντας για τη δίκαιη ενεργειακή μετάβαση. Παραμένει σε υψηλά επίπεδα στην Ευρώπη, λόγω του αυξανόμενου κόστους ενέργειας και του αργού ρυθμού βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης. Η άμβλυση των επιπτώσεων της στον ιδιωτικό τομέα ενοικίασης (Private Rented Sector - PRS) αποτελεί πρόκληση, λόγω της δυσκολίας εντοπισμού και ποσοτικού προσδιορισμού των ενεργειακά φτωχών νοικοκυριών στον τομέα, καθώς και της δυσκολίας υιοθέτησης μέτρων ενεργειακής απόδοσης σε αυτά τα νοικοκυριά, λόγω διαρθρωτικών προβλημάτων, όπως η ελλιπής πληροφόρηση, τα αντικρουόμενα κίνητρα και πολλά άλλα.

Το ENPOR στοχεύει στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων αναδεικνύοντας την ενεργειακή ευαλωτότητα που υφίσταται στον ιδιωτικό τομέα ενοικίασης και δοκιμάζοντας προγράμματα στήριξης της ενεργειακής απόδοσης για την αντιμετώπισή της.

Το ENPOR:

- θα εξετάσει σε βάθος τις πολιτικές ενεργειακής φτώχειας για τον ιδιωτικό τομέα ενοικίασης σε ολόκληρη την ΕΕ,
- θα υποστηρίξει την προσαρμογή και την εφαρμογή δέκα πολιτικών σε επτά χώρες, με τρόπο κατάλληλο για τις ειδικές ανάγκες του ιδιωτικού τομέα ενοικίασης,
- θα αναπτύξει έναν πίνακα ελέγχου ενεργειακής φτώχειας για τη χαρτογράφηση του φαινομένου στην ΕΕ και την παρακολούθηση των διαστάσεων του στον ιδιωτικό τομέα ενοικίασης,
- θα παρέχει μια δομημένη πλατφόρμα ανταλλαγής γνώσεων καθώς και κατευθυντήριες γραμμές για άλλες χώρες.

Ο κύριος στόχος του έργου είναι να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των πολιτικών σε τοπικό ή/και περιφερειακό επίπεδο, συμβάλλοντας στην άμβλυση της ενεργειακής φτώχειας στον ιδιωτικό τομέα ενοικίασης μέσω του εντοπισμού ενεργειακά φτωχών ενοικιαστών/ριών (και αντίστοιχων ιδιοκτητών/ριών κατοικιών), καθώς και στην κατανόηση και την αντιμετώπιση των αναγκών τους.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2020-2023
Ιστότοπος έργου:	https://www.enpor.eu/

COOLtoRISE

RISING SUMMER ENERGY POVERTY AWARENESS TO REDUCE COOLING NEEDS

Το COOLtoRISE στοχεύει στη μείωση της θερινής ενεργειακής φτώχειας μεταξύ των ευρωπαϊκών νοικοκυριών, βελτιώνοντας τις συνθήκες θερμότητας στους εσωτερικούς τους χώρους και μειώνοντας τις ενεργειακές τους ανάγκες κατά τη διάρκεια της θερμής περιόδου, γεγονός που με τη σειρά του θα μειώσει την έκθεσή τους στη ζέστη και τους κινδύνους για την υγεία που σχετίζονται με αυτή.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2021-2024
Ιστότοπος έργου:	https://cordis.europa.eu/project/id/101032823/it

COMETS

COLLECTIVE ACTION MODELS FOR THE ENERGY TRANSITION AND SOCIAL INNOVATION

Ο ρόλος που μπορούν να παίξουν οι πολίτες στη διαδικασία της μετάβασης είναι κρίσιμος. Η κοινωνική καινοτομία μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή των πολιτών. Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες συλλογικής δράσης (Collective Action Initiatives - CAI) ενθαρρύνουν την κινητοποίηση των πολιτών και διασφαλίζουν τη συμβολή του κοινού στη διαδικασία μετάβασης. Ωστόσο, υπάρχει έλλειψη κατανόησης όσον αφορά στην ανάπτυξη τέτοιων πρωτοβουλιών, καθώς και στην εκτίμηση της συνολικής δυναμικότητάς τους.

Ο γενικός στόχος του COMETS είναι να διερευνήσει τις πρωτοβουλίες συλλογικής δράσης ως τον κύριο μοχλό της κοινωνικής καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα.

Ο ρόλος των πρωτοβουλιών αυτών, οι οποίες καθοδηγούνται από τους πολίτες (π.χ. ενεργειακές κοινότητες, συνεταιρισμοί, ομάδες αγορών) και η συμβολή τους στην ενεργειακή μετάβαση δεν έχουν ποσοτικοποιηθεί σε συνολικό επίπεδο, ούτε έχει εκτιμηθεί η συνεισφορά τους σε επαρκές βάθος. Το COMETS στοχεύει να καλύψει τα γνωστικά κενά ποσοτικοποιώντας την πανευρωπαϊκή συνολική συμβολή των πρωτοβουλιών συλλογικής δράσης στην ενεργειακή μετάβαση, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, διερευνώντας την εξέλιξή τους και κλιμακώνοντας σε βάθος, σε έξι επιλεγμένες χώρες.

Από τον γενικό στόχο, προκύπτουν δύο συγκεκριμένοι στόχοι:

1. Η οικοδόμηση της γνώσης σχετικά με κοινωνικές καινοτόμες διαδικασίες στο πλαίσιο της ενεργειακής μετάβασης, όπως αυτές εφαρμόζονται από τις πρωτοβουλίες συλλογικής δράσης. Το COMETS θα δημιουργήσει και θα εξετάσει νέες γνώσεις σχετικά με τεχνικούς, θεσμικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες οι οποίοι μπορούν να διευκολύνουν ή να εμποδίσουν τις βιώσιμες δραστηριότητες των πρωτοβουλιών. Το έργο θα παρέχει νέα εργαλεία για την αξιολόγηση της απόδοσης των πρωτοβουλιών καθώς και συγκεντρωτικές εκτιμήσεις της τρέχουσας και δυνητικής συμβολής τους στην ενεργειακή μετάβαση.
2. Η παροχή εργαλείων και συστάσεων για τη βελτίωση της εκκίνησης, της κατεύθυνσης και της αναβάθμισης των δραστηριοτήτων των πρωτοβουλιών συλλογικής δράσης. Το COMETS θα συνδιαμορφώσει τα εργαλεία σε συνεργασία με τους επαγγελματίες, δίνοντας τη δυνα-

τότητα για αλλαγές στην τρέχουσα κατάσταση και δημιουργώντας σχέδια για μελλοντικές πρωτοβουλίες.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2019-2022
Ιστότοπος έργου:	http://www.comets-project.eu/

EMPOWERMED

EMPOWERING WOMEN TO TAKE ACTION AGAINST ENERGY POVERTY

Ο γενικός στόχος του EmpowerMed είναι να συμβάλει στην άμβλυνση της ενεργειακής φτώχειας και στη βελτίωση της υγείας των ανθρώπων που πλήττονται από αυτή στις μεσογειακές χώρες, με ιδιαίτερη έμφαση στις γυναίκες, μέσω: i) της εφαρμογής πρακτικών λύσεων για την ενδυνάμωση περισσότερων από 10.000 ατόμων που πλήττονται από την ενεργειακή φτώχεια στη Μεσόγειο ii) της αξιολόγησης των επιπτώσεων αυτών των μέτρων για τη διατύπωση συστάσεων πολιτικής σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο iii) της προώθησης λύσεων πολιτικής για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας σε τοπικό, εθνικό και ενωσιακό επίπεδο μεταξύ 220 φορέων λήψης αποφάσεων, 560 κοινωνικών φορέων, 100 επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, 180 εμπειρογνομήνων στον τομέα της υγείας και 100 εμπειρογνομήνων στον τομέα της ενεργειακής φτώχειας.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2019-2023
Ιστότοπος έργου:	https://www.empowermed.eu/

SMART-BEEJS

Το μακροπρόθεσμο όραμα του έργου Smart-BEEJS είναι να σχεδιάσει μονοπάτια μετασχηματισμού τα οποία αντιμετωπίζουν την ενεργειακή φτώχεια και τη δίκαιη κατανομή ενέργειας, παρέχοντας στοιχεία και χρησιμοποιώντας τον αποκεντρωμένο χαρακτήρα των «περιοχών με θετικό ισοζύγιο ενέργειας» και των «δικτύων περιοχών» ως κεντρική πλατφόρμα μετασχηματισμού, ενώ αναγνωρίζει τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις. Η αντιμετώπιση του ζητήματος της ενεργειακής αδικίας και της φτώχειας αποτελεί ουσιαστικό πυλώνα συμβολής στην απελευθέρωση των οικονομιών από τον άνθρακα χωρίς να μείνουν πίσω μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Αυτός ο σκοπός επιτυγχάνεται μέσω πέντε στόχων:

- Ανάπτυξη ενός πρακτικού εργαλείου το οποίο εκλαϊκεύει τη βασισμένη σε στοιχεία γνώση αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων και πρακτικών των πολιτών, παρέχοντας στους τελευταίους τη δυνατότητα να γίνουν ενεργοί υποστηρικτές των περιοχών θετικού ισοζυγίου ενέργειας.
- Ανάπτυξη στρατηγικών οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν θετικά τους πολίτες προς βιώσιμα πρότυπα συμπεριφοράς, και οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν για παροχή συμβουλών σε επίπεδο δημοτικού συμβουλίου.

- Ανάπτυξη μεθοδολογίας συστημικού σχεδιασμού επενδύσεων υποδομής, οι οποίες μπορούν να προταθούν σε επίπεδο πόλης για τη μετάβαση σε θετικό ισοζύγιο ενέργειας, σχεδιάζοντας μια συστημική προσέγγιση μοντελοποίησης που συνδυάζει τεχνο-οικονομικές πτυχές και μονοπάτια, με στόχο τη δημιουργία και τη βιωσιμότητα τέτοιου είδους περιοχών.
- Προσδιορισμός μιας πολιτικής βασισμένης σε στοιχεία και μιας ομάδας κινήτρων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής αδικίας και της φτώχειας, με έναν αποτελεσματικό σχεδιασμό εφαρμογής της πολιτικής σε επίπεδο περιοχών θετικού ισοζυγίου ενέργειας.
- Ανάπτυξη ενός εργαλείου δημιουργίας αξίας με βάση τον χρήστη, το οποίο δρομολογεί επιχειρηματικά μοντέλα με επίκεντρο τον χρήστη και σχεδιασμούς προτάσεων αξίας για τη διερεύνηση των περιοχών με θετικό ισοζύγιο ενέργειας, χωρίς την ανάγκη επιδοτήσεων.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2021-2024
Ιστότοπος έργου:	https://smart-beejs.eu/

SOCIALWATT

CONNECTING OBLIGATED PARTIES TO ADOPT INNOVATIVE SCHEMES TOWARDS ENERGY POVERTY ALLEVIATION

Το SocialWatt στοχεύει να δώσει τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις κοινής ωφελείας, προμηθευτές ενέργειας και εταιρείες ενέργειας σε όλη την Ευρώπη να αναπτύξουν, να υιοθετήσουν, να δοκιμάσουν και να διαδώσουν καινοτόμα προγράμματα για την ενεργειακή φτώχεια. Ως εκ τούτου, το έργο ενισχύει τη δυναμικότητά τους, ενώ αναπτύσσονται τρία εργαλεία υποστήριξης αποφάσεων για να βοηθήσουν στον εντοπισμό ενεργειακά φτωχών νοικοκυριών, καθώς και στον σχεδιασμό και την παρακολούθηση προγραμμάτων.

Επί του παρόντος, οι προμηθευτές ενέργειας και οι εταιρείες ενέργειας από την Κροατία (HEP ESCO), την Ελλάδα (ΔΕΗ), την Ιταλία (EVISIO), τη Λετονία (FORTUM), τη Ρουμανία (CEZ VANZARE) και την Ισπανία (NATURGY) που συμμετέχουν, αναπτύσσουν σχέδια δράσης για την ενεργειακή φτώχεια, τα οποία σκιαγραφούν τα προγράμματα που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του έργου. Αυτά τα προγράμματα θα υποστηρίξουν την υλοποίηση παρεμβάσεων ενεργειακής απόδοσης και την εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, βελτιώνοντας άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης των ενεργειακά φτωχών πολιτών σε έξι ευρωπαϊκές χώρες.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2019-2022
Ιστότοπος έργου:	https://www.socialwatt.eu

STEP

SOLUTIONS TO TACKLE ENERGY POVERTY

Το STEP είναι ένα έργο για την ανάπτυξη ενός απλού, καινοτόμου και αναπαραγόμενου μοντέλου μέτρων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Το έργο καλύπτει χώρες με ορισμένα

από τα υψηλότερα ποσοστά ενεργειακής φτώχειας στην Ευρώπη. Πρόκειται για τη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, την Πορτογαλία, τη Σλοβακία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το έργο έχει τρεις συγκεκριμένους στόχους:

- Να πειστούν ομάδες καταναλωτών και οργανώσεις πρώτης γραμμής οι οποίες παρέχουν συμβουλές για μια σειρά ζητημάτων, όπως οικονομικά ή θέματα που σχετίζονται με την υγεία, να συνεργαστούν και να συμβουλευτούν ενεργειακά φτωχούς καταναλωτές/ριες.
- Να υποστηριχθούν οι ενεργειακά φτωχοί/ες καταναλωτές/ριες στις εννέα αυτές χώρες να εξοικονομήσουν ενέργεια και να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο.
- Να διαδοθούν οι βέλτιστες πρακτικές και οι επιλογές πολιτικής οι οποίες μπορούν να αμβλύνουν την ενεργειακή φτώχεια, καθώς και να προωθηθεί η αναπαραγωγή τους σε άλλες χώρες της ΕΕ.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2019-2022
Ιστότοπος έργου:	https://www.stepenergy.eu

COMACT

Περισσότερα από 50 εκατομμύρια νοικοκυριά στην ΕΕ δεν μπορούν να διατηρήσουν το σπίτι τους επαρκώς ζεστό. Οι κάτοικοι των περιοχών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ), της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (ΝΑΕ) και της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ)-πρώην Σοβιετικής Ένωσης, κινδυνεύουν περισσότερο από την ενεργειακή φτώχεια. Τα ενεργειακά μη αποδοτικά κτίρια και συσκευές, καθώς και οι υψηλές ενεργειακές δαπάνες είναι οι κύριοι παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην ενεργειακή φτώχεια για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος. Το χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο ComAct θα επικεντρωθεί σε αυτές τις δύο περιοχές για να εντοπίσει τις υποκείμενες αιτίες και να αναπτύξει νέες προσεγγίσεις για τη μείωση των υψηλών επιπέδων ενεργειακής φτώχειας. Συγκεκριμένα, το έργο στοχεύει στη μείωση του κόστους των ενεργειακά αποδοτικών βελτιώσεων υψηλών επιπτώσεων/υψηλού κόστους σε πολυκατοικίες στην ΚΑΕ και την ΚΑΚ. Πέντε πιλοτικά σχέδια θα διεξαχθούν στη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, τη Λιθουανία, τη Βόρεια Μακεδονία και την Ουκρανία.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Horizon 2020
Διάρκεια έργου:	2020-2023
Ιστότοπος έργου:	https://comact-project.eu/

CONGREGATE

BUILDING RENOVATION AND RENEWABLE ENERGY COOPERATIVES

Ο πρωταρχικός στόχος του CONGREGATE είναι να υποστηρίξει την εφαρμογή εθνικών μακροπρόθεσμων στρατηγικών ανακαίνισης στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Κροατία, καθώς και

να παρακινήσει τους Δήμους στη Βουλγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία και την Ελλάδα να αναπτύξουν συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα προκειμένου να αυξηθεί το μερίδιο της ανανεώσιμης ενέργειας στα τοπικά ενεργειακά μείγματα.

Τα κύρια σημεία αναφοράς τα οποία θα καθορίσουν τον συνολικό στόχο είναι η ανάπτυξη εθνικών μοντέλων για συστηματική πολυεπίπεδη επικοινωνία και μια εκστρατεία δέσμευσης για την υποστήριξη της ανακαίνισης κτιρίων, μαζί με συστάσεις πολιτικής και μελέτες σκοπιμότητας για συνεταιρισμούς ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, τα ακόλουθα μέτρα σχεδιάζονται να αναληφθούν και να αναπτυχθούν από τον αποδέκτη:

- Ένα σύνολο τεχνικών και κοινωνικο-οικονομικών ερευνών προς υποστήριξη της ανακαίνισης κτιρίων.
- Ένα μοντέλο επικοινωνίας για τη ριζική ενεργειακή ανακαίνιση που θα αξιοποιηθεί από τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές και την κοινότητα.
- Ένα σύνολο λύσεων για συνεταιρισμούς ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Λύσεις και συστάσεις για ίδρυση συνεταιρισμών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Το CONGREGATE αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για το Κλίμα (European Climate Initiative - EUKI) του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Υπουργείου Περιβάλλοντος, Διατήρησης της Φύσης και Πυρηνικής Ασφάλειας (German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety - BMU). Ο πρωταρχικός στόχος της EUKI είναι να προωθήσει τη συνεργασία για το κλίμα εντός της ΕΕ προκειμένου να μετριαστούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για το Κλίμα (EUKI) του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Υπουργείου Περιβάλλοντος, Διατήρησης της Φύσης και Πυρηνικής Ασφάλειας (BMU)
Διάρκεια έργου:	2020-2023
Ιστότοπος έργου:	https://www.euki.de/en/euki-projects/congregate/

EUCENA

EUROPEAN CITIZEN ENERGY ACADEMY

Το European Citizen Energy Academy υποστηρίζει το ενεργειακό κίνημα των πολιτών σε όλη την Ευρώπη, ενισχύοντας τη δημιουργία και τη μεταφορά γνώσης μεταξύ της Νοτιοανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα, παρέχει γνώσεις και εργαλεία για την οικοδόμηση ενεργειακών κοινοτήτων, καθώς και την ανάπτυξη και τη συνεργασία μεταξύ αυτών. Τα παραδείγματα βέλτιστης πρακτικής αναδεικνύουν πώς μπορούν να αρθούν ορισμένα εμπόδια ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση. Δύο θερινά σχολεία ενισχύουν τη συνεργασία μεταξύ των πολιτών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (όπου η κοινοτική ενέργεια βρίσκεται ακόμα σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης), και των καθιερωμένων ενεργειακών κοινοτήτων στην Κεντρική Ευρώπη. Στο πλαίσιο μιας συμπεριληπτικής προσέγγισης, το έργο ενθαρρύνει τη συμμετοχή των πολιτών διαφορετικών ηλικιών, φύλων, καθώς και κοινωνικο-οικονομικών και εθνοτικών ομάδων. Συμβάλλει έτσι στην υπέρβαση της ενεργειακής φτώχειας

και στην άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων. Τέλος, προτείνει εναλλακτικούς, βιώσιμους και πιο οικονομικούς τρόπους μετακίνησης όπως η ηλεκτροκίνηση.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για το Κλίμα (EUKI) του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Υπουργείου Περιβάλλοντος, Διατήρησης της Φύσης και Πυρηνικής Ασφάλειας (BMU)
Διάρκεια έργου:	2020-2022
Ιστότοπος έργου:	https://www.rescoop.eu

EPIU **ENERGY POVERTY INTELLIGENCE UNIT**

Η κύρια πρόκληση της Χετάφε είναι να εντοπίσει και να καταπολεμήσει την κρυφή ενεργειακή φτώχεια (Hidden Energy Poverty - HEP). Τα άτομα τα οποία πλήττονται από την ενεργειακή φτώχεια στη Χετάφε ενδέχεται να είναι μεταξύ 15% και 30% αν και μόνο 1.991 οικογένειες ζητούν υποστήριξη από το Δημοτικό Συμβούλιο. Η ενεργειακή φτώχεια ορίζεται, συνήθως, από το ποσοστό του ενοικίου το οποίο αφιερώνει ένα νοικοκυριό για την κατανάλωση ενέργειας, αλλά για το EPIU η ενεργειακή φτώχεια συνεπάγεται ότι οι πολίτες δεν μπορούν να διατηρήσουν τα νοικοκυριά τους σε άνετη θερμοκρασία επειδή δεν μπορούν να πληρώσουν για επαρκή ποσότητα ενέργειας για τις οικιακές τους ανάγκες ή/και επειδή αναγκάζονται να διαθέσουν ένα υπερβολικό μέρος των εσόδων τους για αυτό τον σκοπό. Η κατάσταση αυτή επιδεινώνεται από τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη Χετάφε, της οποίας το μέσο εισόδημα είναι 5.071 € χαμηλότερο από την υπόλοιπη Περιφέρεια της Μαδρίτης. Επιπλέον, το 52% του σημερινού οικιστικού της αποθέματος κατασκευάστηκε μεταξύ της δεκαετίας του '60 και του '80 με χαμηλά πρότυπα ποιότητας και ενεργειακής απόδοσης, και χωρίς συστήματα θέρμανσης στις περισσότερες περιπτώσεις. Η πόλη έχει δύο υποβαθμισμένες αστικές περιοχές και γειτονιές οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως κρίσιμες για αποκατάσταση και ανάπλαση από την περιφερειακή κυβέρνηση της Μαδρίτης. Αυτές οι δύο περιοχές έχουν αυξημένη εμφάνιση ενεργειακής φτώχειας και κατοικούνται κυρίως από ηλικιωμένους και μετανάστες.

Η Χετάφε θέλει να αναπτύξει το EPIU για τον εντοπισμό, την παρακολούθηση και την καταπολέμηση της κρυφής ενεργειακής φτώχειας, μέσω ενός πιλοτικού έργου στις δύο πιο ευάλωτες περιοχές της: τις LasMargaritas και LaAlhóndiga. Η καινοτομία έγκειται στην αλλαγή της προσοχής του φαινομένου της ενεργειακής φτώχειας πέρα από τη οικονομική φτώχεια: από την αντίδραση στην πρόληψη, με χρήση δεδομένων. Το EPIU βασίζεται σε ένα σύστημα ανάλυσης δεδομένων το οποίο συλλέγει πληροφορίες για την κατανάλωση ενέργειας, το εισόδημα και άλλους παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν την ενεργειακή φτώχεια. Το σύστημα θα ομαδοποιήσει τις ευάλωτες ομάδες της ενεργειακής φτώχειας με βάση τα κοινωνικο-δημογραφικά και φυσικά χαρακτηριστικά τους για τρεις κλίμακες: σπίτι, κτίριο και γειτονιά. Μια διεπιστημονική ομάδα εργασίας, η οποία αποτελείται από διάφορα τμήματα της Δημοτικής Αρχής (MUA), και η στεγαστική της εταιρεία θα είναι υπεύθυνες για περιπτώσεις ενεργειακής ευαλωτότητας οι οποίες εντοπίζονται από το εν λόγω εργαλείο και θα εκτιμά τόσο την εφαρμογή εξατομικευμένων λύσεων, όσο και τις ενέργειες αντισταθμιστικής δέσμευσης. Οι εξατομικευμένες λύσεις θα αναπτυχθούν για την ενεργειακή φτώχεια τόσο για θέρμανση, όσο και για ψύξη σε αυτές τις τρεις κλίμακες σε επιλεγμένα σπίτια, κτίρια και γειτονιές τα οποία επηρεάζονται από την ενεργειακή φτώχεια.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	Urban Innovative Action
Διάρκεια έργου:	2019-2022
Ιστότοπος έργου:	https://hogaressaludables.getafe.es/

CITIZEN-LED RENOVATION

Οι ενεργειακοί συνεταιρισμοί πολιτών σε όλη την Ευρώπη προσφέρουν όλο και περισσότερο υπηρεσίες ανακαίνισης κτιρίων στα μέλη και τις κοινότητές τους. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι ενεργειακοί συνεταιρισμοί πολιτών έχουν εμπλακεί σε αυτές τις δραστηριότητες. Ορισμένοι θεωρούν τη μείωση της ενεργειακής ζήτησης των κτιρίων ως κρίσιμη σημασίας για την καταπολέμηση της κλιματικής κρίσης ή τη βλέπουν ως έναν τρόπο να επενδύσουν στην τοπική τους κοινότητα ή να καταπολεμήσουν την ενεργειακή φτώχεια. Μέλη συνεταιρισμών έχουν ζητήσει βοήθεια από αυτούς ώστε να μειώσουν το ενεργειακό τους κόστος και να βελτιώσουν την ποιότητα των σπιτιών τους. Ο κύριος σκοπός του έργου είναι να συγκεντρώσει συνεταιρισμούς με τεχνογνωσία στην ανακαίνιση υπό την καθοδήγηση των πολιτών, να δημιουργήσει και να διαχειριστεί μια ομάδα εργασίας, να συμμετάσχει σε συζητήσεις πολιτικής οι οποίες επικεντρώνονται στην ενεργειακή απόδοση και στην ανακαίνιση υπό την καθοδήγηση των πολιτών, καθώς και να διερευνήσει συμπράξεις σε επίπεδο συνεργασιών και χρηματοδότησης από την ΕΕ.

Πρόγραμμα χρηματοδότησης:	European Climate Foundation
Διάρκεια έργου:	One Year
Ιστότοπος έργου:	https://www.rescoop.eu/citizen-led-renovation

---

Οικονομικά και Κοινωνικά Προσιτή Κατοικία στη Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΤΗΣ:

Αναπτυξιακή Μείζονος Αστικής Θεσσαλονίκης Ανώνυμη Εταιρεία- Αναπτυξιακός Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης – ΜΑΘ ΑΕ ΑΟΤΑ

Χτίζοντας Ενεργειακές Κοινότητες. Η ενέργεια στα χέρια των πολιτών.

ΕΚΔΟΤΗΣ:

Ιδρυμα Χάινριχ Μπελ, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα – ISBN: 978-618-81299-9-3

Completed set of general solutions for renewable energy cooperatives

ΕΚΔΟΤΕΣ:

Center for Energy Efficiency EnEffect – ISBN: 978-954-90227-2-8
SEVEN – ISBN: 978-80-270-9548-3
INZEB – ISBN: 978-618-85369-2-0

Fighting Energy Poverty through Innovation. Challenges, opportunities and solutions.

ΕΚΔΟΤΗΣ:

INZEB – ISBN: 978-618-85369-3-7

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ελλάδα

 INZEB
INITIALISING ENERGY BALANCE
TOWARDS ZERO

INZEB
ISBN 978-618-85369-0-6

Heinrich Bell Foundation
ISBN 978-618-5580-02-5

